New Geopolitics Research
Bi-Quarterly Journal
E. ISSN: 3060-7140

A Comparative Analysis of the Role of Geographical Power Resources in Geopolitical Crises: A Case Study of Palestine and Myanmar

Sajed Bahramijaf✉

Corresponding author, ph.D in Political Geography, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University, Mashhad, Iran. Email: S.Bahrami@Mail.um.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Paper

Article history:
Received: 16 April 2026
Received in revised form: 16 May 2026
Accepted: 16 June 2026

Keywords:
Geopolitical Crisis, Palestine, Myanmar, Geographical Power Resources, Comparative Analysis.

ABSTRACT

The geopolitical crises in Palestine and Myanmar are driven by the simultaneous interplay of three key dimensions: natural resources, ethno-religious configurations, and humanitarian consequences. Nevertheless, a significant body of existing literature has examined these dimensions separately, failing to adequately explain the causal relationship between territorial control, demographic exclusion, and the reproduction of political violence. This study aims to provide a comparative explanation of the mechanisms underlying conflict escalation in Palestine and Myanmar by demonstrating how vital and strategic resources, when intertwined with identity-based divisions and security-oriented policies, become factors sustaining crises and obstructing the establishment of durable peace. Employing a comparative-analytical approach, the research is based on a qualitative examination of data concerning resource control, ethnic and religious compositions, patterns of repression, and humanitarian consequences. The validity of the analysis is strengthened through a comparison of two distinct cases that nonetheless share a common logic of geographically and identity-driven conflict formation. The findings indicate that in Palestine, the control over water resources and agricultural lands, alongside settlement expansion and restrictions on Palestinians' access to essential livelihood resources, has intensified poverty, public grievances, and the continuation of conflict. Conversely, in Myanmar, the concentration of resources such as oil, natural gas, and precious stones in ethnically diverse regions, combined with repressive policies against minorities such as the Rohingya, has intensified organized violence and widespread displacement. A comparative analysis of these two crises reveals that mass displacement, the killing of civilians, and the collapse of vital infrastructure constitute integral components of a cycle of crisis reproduction that constrains political reconciliation and territorial stability. The contribution of this study lies in presenting a comparative framework for understanding the interconnectedness of natural resources, identity-based divisions, and humanitarian consequences in geopolitical conflicts. This framework enables a simultaneous analysis of the territorial and human dimensions of crises and contributes to the broader theoretical understanding of the mechanisms sustaining violence in conflict-prone regions.

Cite this article: Bahramijaf, S. (2026). A Comparative Analysis of the Role of Geographical Power Resources in Geopolitical Crises: A Case Study of Palestine and Myanmar. *New Geopolitics Research*, *3* (1), 127-150.

© The Author(s).
Publisher: Lorestan University.

DOI: https://doi.org/10.22034/nrpg.2026.2087137.1087

Introduction

Despite their distinct historical trajectories and regional contexts, the crises in Palestine and Myanmar represent two compelling examples of protracted geopolitical conflicts in which natural resources, ethno-religious divisions, and humanitarian consequences operate as interconnected rather than independent drivers of instability. In Palestine, disputes over access to water resources, agricultural land, border crossings, and the expansion of Israeli settlements across the West Bank and the Gaza Strip have transformed the conflict from a predominantly political dispute into a struggle over territorial control and human survival. Since the 1967 occupation, water governance has remained one of the most enduring dimensions of the Israeli–Palestinian conflict, while more recent studies demonstrate that water scarcity in Gaza has become inseparable from food security, local economic resilience, public health, and fundamental human rights.

A comparable pattern can be observed in Myanmar, where the persecution of ethnic and religious minorities particularly the Rohingya Muslim population has evolved alongside competition over the strategic location and abundant natural resources of Rakhine State. Existing scholarship increasingly argues that the Rohingya crisis cannot be adequately explained solely through ethnic or religious antagonism. Instead, the political economy of natural resources, the geostrategic significance of Rakhine, the institutional role of the Myanmar military, and the strategic interests of regional powers, particularly China and India, have collectively shaped both the persistence and selective management of the conflict. In this context, Myanmar illustrates how identity-based exclusion and competition over strategic resources converge to produce statelessness, forced displacement, humanitarian insecurity, and the erosion of opportunities for political reconciliation.

Although both crises have generated an extensive body of literature, previous studies have largely examined resource competition, ethno-religious divisions, and humanitarian consequences as separate analytical themes. Consequently, limited attention has been devoted to understanding how these dimensions interact to sustain prolonged geopolitical violence. A comparative examination of Palestine and Myanmar provides an opportunity to identify common structural mechanisms that remain less visible when each conflict is analysed in isolation.

Against this background, the present study addresses the following research question: How do natural resources, ethno-religious composition, and humanitarian consequences interact to intensify and sustain the geopolitical crises in Palestine and Myanmar, and what similarities and differences characterize the underlying logic of conflict in these two cases? By addressing this question, the study moves beyond descriptive accounts of conflict and develops an integrated analytical framework that explains the dynamic relationships among resource governance, identity politics, external geopolitical interests, and the production of human insecurity. In doing so, the research contributes to a broader understanding of the structural foundations of protracted geopolitical conflicts and provides a conceptual framework that may also be applicable to comparable crises in other regions of the world.

Method

This study adopts a qualitative comparative case study design to examine the geopolitical crises in Palestine and Myanmar. The two cases were purposively selected because, despite their different historical, political, and geographical contexts, they exhibit comparable structural relationships among natural resource governance, ethno-religious divisions, state intervention, and humanitarian consequences. The comparative approach enables the

identification of common mechanisms underlying conflict escalation and persistence across distinct geopolitical settings.

Data were collected through documentary and library-based research using peer-reviewed journal articles, scholarly books, reports from international organizations, human rights documents, humanitarian agency publications, and other authoritative historical sources. The unit of analysis comprises the geopolitical crises in Palestine and Myanmar, while the unit of observation consists of documentary evidence relating to natural resources, ethnic and religious structures, state policies, patterns of violence, forced displacement, deprivation of essential resources, and humanitarian conditions.

The analysis was conducted in two stages. First, each case was examined independently to identify the internal dynamics linking resource governance, identity politics, and humanitarian insecurity. Second, a cross-case comparison was undertaken to reveal the principal similarities and differences in the causal mechanisms through which natural resources, ethno-religious identities, and humanitarian consequences contribute to the persistence of geopolitical conflict.

Results

The comparative analysis demonstrates that both Palestine and Myanmar exhibit remarkably similar structural dynamics despite their distinct geopolitical environments. In both cases, strategic natural resources constitute central instruments of territorial power rather than merely economic assets. Resource governance operates as a mechanism through which political authorities reinforce territorial dominance, reshape demographic realities, and institutionalize asymmetric power relations.

In Palestine, the findings indicate that the systematic appropriation of water resources, agricultural land, and biologically productive territories through settlement expansion and restrictions on Palestinian access has generated chronic socioeconomic deprivation and intensified territorial fragmentation. The resulting deterioration of living conditions has reinforced cycles of political instability, humanitarian dependency, and recurring violence, thereby reducing opportunities for sustainable conflict resolution.

In Myanmar, the concentration of valuable extractive resources—including natural gas, petroleum reserves, gemstones, and mineral wealth—within ethnically diverse peripheral regions has significantly intensified state securitization policies toward minority populations, particularly the Rohingya. Resource-rich borderlands have become arenas of military control and ethnic exclusion, producing widespread human rights violations, forced migration, and prolonged humanitarian emergencies.

Cross-case comparison further reveals that humanitarian crises are not simply by-products of armed conflict but function as structural components of geopolitical competition. Large-scale displacement, civilian casualties, destruction of essential infrastructure, food insecurity, and institutionalized poverty collectively reinforce territorial instability and reproduce conditions favorable to continued conflict. The analysis also demonstrates that identity politics significantly amplifies resource competition by transforming ethnic and religious differences into securitized geopolitical threats that legitimize coercive state practices and territorial exclusion.

Conclusions

The findings suggest that prolonged geopolitical crises cannot be satisfactorily explained through isolated analyses of natural resources, ethnic conflict, humanitarian conditions, or security policies. Instead, these elements constitute an integrated geopolitical system in which

strategic resource governance, identity-based exclusion, and humanitarian deterioration mutually reinforce one another. This systemic interaction produces self-sustaining cycles of territorial instability that significantly constrain conflict transformation and long-term peacebuilding.

The principal theoretical contribution of this study lies in the development of a comparative analytical framework that integrates resource geopolitics, geo-identity conflict, and humanitarian security within a single explanatory model. By moving beyond conventional single-variable interpretations, the research offers a more comprehensive understanding of the territorial and human dimensions of protracted geopolitical violence.

From a policy perspective, the findings imply that durable conflict resolution requires governance approaches that simultaneously address equitable resource distribution, protection of minority rights, institutional accountability, and humanitarian security. Policies focusing exclusively on ceasefires, military deterrence, or political negotiations are unlikely to achieve sustainable peace unless the underlying structures of territorial inequality and resource exclusion are fundamentally transformed. Future research may extend this comparative framework to other regions experiencing protracted geo-identity conflicts in order to evaluate its broader theoretical applicability and policy relevance.

پژوهش‌های نوین سیاست جغرافیایی
دوفصلنامه علمی
۳۰۶۰-۷۱۴۰: شاپا الکترونیکی

مطالعه تطبیقی نقش منابع جغرافیایی قدرت در بحران‌های ژئوپلیتیکی (نمونه موردی: فلسطین و میانمار)

ساجد بهرامی‌جاف✉

نویسنده مسئول، دانش‌آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران. رایانامه: S.Bahrami@mail.um.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۲۷
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۲/۲۶
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۲۶

کلیدواژه‌ها:
بحران ژئوپلیتیک؛
فلسطین؛
میانمار؛
منابع جغرافیایی قدرت؛
بررسی تطبیقی

چکیده

بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار از پیوند هم‌زمان سه مؤلفه منابع طبیعی، آرایش قومی ـ مذهبی و پیامدهای انسانی نیرو می‌گیرند، با وجود این، بخش مهمی از تحلیل‌های موجود هر یک از این مؤلفه‌ها را جداگانه بررسی کرده و از تبیین رابطه علّی میان کنترل سرزمینی، محروم‌سازی جمعیتی و بازتولید خشونت سیاسی بازمانده‌اند. پژوهش حاضر با هدف تبیین تطبیقی سازوکارهای تشدید منازعه در فلسطین و میانمار، می‌کوشد نشان دهد که چگونه منابع حیاتی و راهبردی، هنگامی که در پیوند با شکاف‌های هویتی و سیاست‌های امنیتی قرار می‌گیرند، به عامل استمرار بحران و مانع شکل‌گیری صلح پایدار تبدیل می‌شوند. روش پژوهش بر رویکرد تطبیقی ـ تحلیلی و واکاوی کیفی داده‌های مرتبط با کنترل منابع، ترکیب قومی و مذهبی، الگوهای سرکوب و پیامدهای انسانی استوار است و اعتبار تحلیل از طریق مقایسه میان دو نمونه متفاوت اما برخوردار از منطق مشترک منازعه‌زایی جغرافیایی و هویتی تأمین می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که در فلسطین، کنترل منابع آبی و زمین‌های کشاورزی در امتداد گسترش شهرک‌سازی و محدودسازی دسترسی فلسطینیان به منابع زیستی، فقر، نارضایتی عمومی و تداوم منازعه را تقویت کرده است، در حالی که در میانمار، تمرکز منابعی چون نفت، گاز و سنگ‌های قیمتی در مناطق برخوردار از تنوع قومی، همراه با سیاست‌های سرکوبگرانه علیه اقلیت‌هایی مانند روهینگیا، خشونت سازمان‌یافته و آوارگی گسترده را تشدید کرده است. مقایسه دو بحران آشکار می‌سازد که آوارگی جمعی، کشتار غیرنظامیان و فروپاشی زیرساخت‌های حیاتی بخشی از چرخه بازتولید بحران‌اند که امکان مصالحه سیاسی و ثبات سرزمینی را محدود می‌سازند. ارزش افزوده پژوهش در ارائه چارچوبی تطبیقی برای فهم هم‌پیوندی منابع طبیعی، شکاف‌های هویتی و پیامدهای انسانی در منازعات ژئوپلیتیکی نهفته است که امکان تحلیل هم‌زمان منطق سرزمینی و انسانی بحران را فراهم می‌سازد و به گسترش فهم نظری از سازوکارهای تداوم خشونت در مناطق منازعه‌خیز یاری می‌رساند.

استناد: بهرامی‌جاف، ساجد (۱۴۰۵). مطالعه تطبیقی نقش منابع جغرافیایی قدرت در بحران‌های ژئوپلیتیکی (نمونه موردی: فلسطین و میانمار)، *پژوهش‌های نوین سیاست جغرافیایی*، ۳ (۱)، ۱۲۷-۱۵۰.

ناشر: دانشگاه لرستان

DOI: https://doi.org/10.22034/nrpg.2026.2087137.1087

مقدمه

بحران زمانی به مسئله‌ای ژئوپلیتیکی تبدیل می‌شود که تهدید، عدم قطعیت و فوریت تصمیم‌گیری با منازعه بر سر سرزمین، منابع، هویت و قدرت پیوند بخورد و نظم سیاسی را از مسیر مدیریت عادی رخدادها خارج سازد (مصلی‌نژاد، ۱۴۰۳: ۹-۱۰). بسیاری از بحران‌هایی که در سطح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی تداوم می‌یابند، منشأیی جغرافیایی دارند؛ زیرا ارزش‌های مکانی، منابع طبیعی، موقعیت راهبردی، مرزهای قومی و قلمروهای مذهبی در شرایط رقابت‌آمیز به عناصر تولیدکننده کشمکش بدل می‌شوند و بازیگران محلی، ملی و فراملی را درگیر منازعه‌ای می‌سازند که پیامدهای آن از محدوده جغرافیایی اولیه عبور می‌کند. از همین منظر، بحران سیاسی و ژئوپلیتیکی در مناطقی شدت می‌گیرد که قدرت‌های بزرگ یا بازیگران منطقه‌ای در کنترل روند حوادث نقش‌آفرینی می‌کنند و از طریق مداخله مستقیم، حمایت سیاسی، فشار امنیتی یا بهره‌گیری از شکاف‌های داخلی، مسیر بحران را به سود موازنه مطلوب خود تغییر می‌دهند (بهرامی‌جاف و همکاران، ۱۴۰۴: ۶۴).

بحران ژئوپلیتیکی را می‌توان وضعیتی دانست که در آن منابع جغرافیایی قدرت، اعم از آب، زمین، منابع زیرزمینی، موقعیت ارتباطی، عمق سرزمینی، ترکیب جمعیتی و جایگاه هویتی مکان، به کانون اختلاف و رقابت میان بازیگران تبدیل می‌شود و ظرفیت نظام سیاسی برای حفظ تعادل، برنامه‌ریزی توسعه، کنترل امنیت و تولید نظم پایدار کاهش می‌یابد. چنین بحرانی معمولاً از یک عامل منفرد پدید نمی‌آید، زیرا تعارض‌های قومی، فرهنگی، تاریخی، مذهبی و سرزمینی هنگامی به خشونت پایدار می‌انجامند که در کنار رقابت بر سر منابع و مداخله بازیگران قدرت‌طلب قرار گیرند. در این وضعیت، جغرافیا از ظرف وقوع رخدادها فاصله می‌گیرد و به بخشی از منطق تولید بحران تبدیل می‌شود که در آن کنترل منابع، مدیریت جمعیت، بازآرایی قلمرو و مهار رقیب، در یک زنجیره علّی به یکدیگر متصل می‌شوند (جانپرور، ۱۴۰۳: ۱۰۱). مسئله اصلی پژوهش حاضر از همین نقطه آغاز می‌شود که چرا برخی بحران‌های سیاسی، با وجود تفاوت در جغرافیا، تاریخ و ساختار قدرت، الگوی مشابهی از تداوم خشونت، محروم‌سازی جمعیتی، فرسایش زیرساخت‌ها و مداخله بازیگران بیرونی را بازتولید می‌کنند. بحران فلسطین و بحران میانمار، با همه تفاوت‌های تاریخی و منطقه‌ای خود، دو نمونه قابل تأمل از منازعاتی هستند که در آن‌ها منابع طبیعی، شکاف‌های قومی و مذهبی و پیامدهای انسانی به‌صورت هم‌پیوند عمل می‌کنند. در فلسطین، دسترسی به آب، زمین‌های کشاورزی، کنترل گذرگاه‌ها و گسترش شهرک‌سازی در کرانه باختری و نوار غزه، منازعه را از سطح اختلاف سیاسی به سطح رقابت سرزمینی و زیستی کشانده است؛ چنان‌که مطالعات مربوط به آب در منازعه فلسطین و اسرائیل، مسئله دسترسی و توزیع آب را از سال ۱۹۶۷ به بعد یکی از محورهای پایدار اختلاف معرفی کرده‌اند و پژوهش‌های جدیدتر نیز کمبود آب در غزه را با امنیت غذایی، اقتصاد محلی و حقوق انسانی پیوند داده‌اند. در سوی دیگر، بحران میانمار با تمرکز بر سرکوب اقلیت‌های قومی و مذهبی، به‌ویژه مسلمانان روهینگیا، در پیوند با موقعیت راهبردی ایالت راخین، منابع طبیعی، رقابت‌های داخلی و منافع بازیگران پیرامونی قابل تحلیل است. پژوهش‌های مرتبط با بحران روهینگیا تأکید دارند که فهم این منازعه از راه تقلیل آن به اختلاف قومی یا مذهبی کفایت نمی‌کند، زیرا اقتصاد سیاسی منابع، جایگاه ژئواستراتژیک راخین، نقش دولت و ارتش میانمار و منافع چین و هند در استمرار یا مدیریت گزینشی بحران اثرگذار بوده‌اند.

از این لحاظ، میانمار نمونه‌ای از بحرانی است که در آن طرد هویتی و رقابت بر سر منابع به‌هم گره می‌خورند و نتیجه آن به صورت آوارگی، بی‌تابعیتی، ناامنی انسانی و تضعیف امکان مصالحه سیاسی ظاهر می‌شود. اهمیت بررسی تطبیقی فلسطین و میانمار در آن است که مقایسه این دو بحران امکان شناسایی سازوکارهایی را فراهم می‌سازد که در مطالعات جداگانه کمتر آشکار می‌شوند. پرسش محوری پژوهش چنین صورت‌بندی می‌شود که منابع طبیعی، ترکیب قومی ـ مذهبی و پیامدهای انسانی چگونه در تشدید و تداوم بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار نقش‌آفرینی کرده‌اند و چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی میان منطق منازعه در این دو جغرافیا وجود دارد؟ پاسخ به این پرسش، پژوهش را از توصیف رخدادهای پراکنده دور می‌سازد و آن را به سوی تبیین رابطه میان کنترل منابع، سیاست‌های هویتی، مداخله بازیگران بیرونی و تولید ناامنی انسانی هدایت می‌کند که فهم آن برای تحلیل بحران‌های مشابه در مقیاس منطقه‌ای و جهانی ضرورت دارد.

مباحث نظری تحقیق

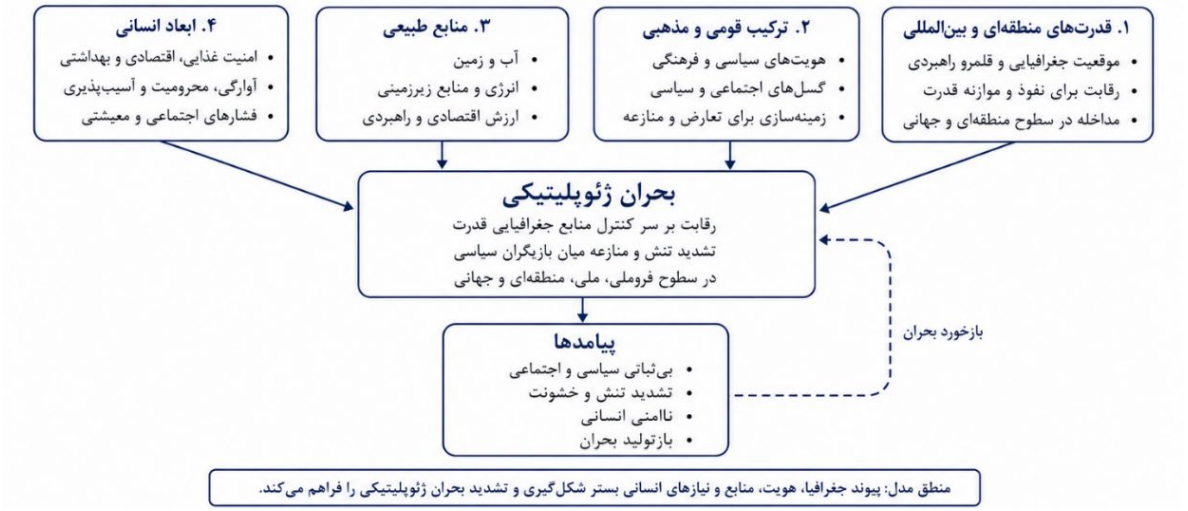
بخش حاضر بر فهم بحران ژئوپلیتیکی به عنوان وضعیتی استوار است که در آن منابع جغرافیایی قدرت، هویت‌های جمعی و سازوکارهای امنیتی دولت در پیوندی علّی قرار می‌گیرند و منازعه را از اختلاف سیاسی به رقابت بر سر بقا، قلمرو، منزلت جمعی و دسترسی به منابع حیاتی منتقل می‌کنند. بر این اساس، جغرافیا ظرف اصلی بحران تلقی می‌شوند، زیرا آب، زمین، مسیر ارتباطی، منابع زیرزمینی و موقعیت راهبردی هنگامی که با حافظه تاریخی، مرزبندی قومی و تصور فرهنگی از خود و دیگری همراه می‌شوند، به بخشی از سازوکار تولید بحران بدل می‌گردند (جان‌پرور و بهرامی‌جاف، ۱۴۰۲: ۲۶–۲۷). ونت در نقد نگاه مادی‌گرایانه به ساختار بین‌الملل تأکید می‌کند که منافع و هویت‌ها برآمده از فرایند تعامل‌اند و خودیاری و سیاست قدرت، ویژگی‌های ذاتی آنارشی نیستند، بلکه در عمل و از مسیر ساختارهای معنایی میان بازیگران شکل می‌گیرند (Wendt, 1992: 395).

رهیافت هویت اجتماعی، پیوند میان فرهنگ و منازعه را در سطح گروه‌های انسانی روشن می‌سازد، زیرا تاجفل و ترنر نشان می‌دهند که عضویت گروهی، مرزبندی میان درون‌گروه و برون‌گروه و تلاش برای حفظ تمایز مثبت، می‌تواند رفتار جمعی را در وضعیت رقابت و تهدید جهت دهد (Tajfel & Turner, 1979: 33–47) بر همین اساس، هویت قومی و مذهبی زمانی به عامل بحران ژئوپلیتیکی تبدیل می‌شود که در پیوند با نابرابری حقوقی، کنترل سرزمینی و توزیع نامتقارن منابع قرار گیرد (بهرامی‌جاف و همکاران، ۱۴۰۳: ۷۳۶). در فلسطین، هویت فلسطینی با زمین، آب، حق زیست و استمرار تاریخی درهم آمیخته و در برابر آن، گفتمان امنیتی اسرائیل قلمرو و منابع را با بقا و عمق دفاعی پیوند می‌دهد. در میانمار نیز هویت روهینگیا در نتیجه ترکیب قومیت، دین و طرد تابعیتی، در چارچوبی امنیتی بازنمایی شده و همین بازنمایی، امکان محروم‌سازی سیاسی، رانش جمعیتی و خشونت سازمان‌یافته را افزایش داده است. نظریه امنیتی‌سازی مکتب کپنهاگ امکان می‌دهد تا نقش فرهنگ و هویت در عبور بحران از سطح سیاست عادی به سطح وضعیت استثنایی تبیین شود. بوزان، ویور و دو ویلد امنیتی‌سازی را فرایندی می‌دانند که طی آن یک مسئله به عنوان تهدیدی وجودی معرفی می‌شود و از طریق پذیرش مخاطب، اقداماتی که در شرایط عادی موجه نیستند، مشروعیت سیاسی پیدا می‌کنند (Buzan et al., 1998) در همین چارچوب، امنیت اجتماعی زمانی شکل می‌گیرد که یک اجتماع انسانی، تحول یا حضور گروهی دیگر را تهدیدی علیه بقای هویتی خود تعریف کند و مسئله هویت از حوزه فرهنگ به حوزه امنیت منتقل شود (Buzan et al., 1998).

ادبیات اقتصاد سیاسی منابع، ضلع مادی چارچوب نظری را تکمیل می‌کند، زیرا منابع طبیعی در مناطق منازعه‌خیز فقط ارزش اقتصادی ندارند و در بسیاری موارد به ابزار تأمین مالی، کنترل قلمرو و بازتعریف اقتدار سیاسی تبدیل می‌شوند. لو بیلون نشان می‌دهد که منابع طبیعی در جنگ‌ها گاه انگیزه منازعه را تقویت می‌کنند، گاه آن را تأمین مالی می‌کنند و گاه راهبردهای قدرت را پیرامون مناطق دارای ارزش اقتصادی و شبکه‌های مبادله شکل می‌دهند (Le Billon, 2001: 561) اهمیت این دیدگاه برای پژوهش حاضر در آن است که منابع طبیعی را از سطح دارایی اقتصادی خارج کرده و در پیوند با سلطه، خشونت، وابستگی و کنترل سرزمینی قرار می‌دهد؛ چنان‌که در فلسطین، آب و زمین کشاورزی با بقا و امکان زیست جمعی پیوند دارد و در میانمار، منابع راخین، موقعیت ساحلی و مسیرهای ژئواستراتژیک، بحران روهینگیا را با منافع دولت، ارتش و بازیگران منطقه‌ای مرتبط می‌سازد. لو بیلون همچنین تأکید می‌کند که توزیع فضایی و قابلیت تصرف منابع، فرصت بازیگران درگیر برای کنترل درآمد، قلمرو و مسیرهای مبادله را افزایش می‌دهد (Le Billon, 2001: 569). در مورد فلسطین، نظریه هیدروهژمونی برای پیوند دادن منابع طبیعی، قدرت نامتقارن و امنیت انسانی کارآمد است. رودلف و کوریان هیدروهژمونی را مجموعه‌ای از راهبردهای قدرت می‌دانند که بازیگر برتر در منازعات آبی برای اولویت دادن به دسترسی خود و واداشتن طرف ضعیف‌تر به پذیرش شرایط نابرابر به کار می‌گیرد (Rudolph & Kurian, 2022: 73) در مطالعه آنان درباره کرانه باختری و دره اردن، کنترل اسرائیل بر منطقه از طریق برتری نظامی، اقتصادی و فناورانه بر نهادهای حکمرانی آب و فرایند تصمیم‌گیری اثر گذاشته و ناامنی آبی و انسانی فلسطینیان را ساختاری کرده است (Rudolph & Kurian, 2022: 73–75). در مورد میانمار، پیوند میان منابع، هویت و ژئواستراتژی در بحران روهینگیا به روشنی قابل مشاهده است. دبنات و همکارانش نشان می‌دهند که هرچند قومیت و مذهب در

شکل‌گیری هویت ملی میانمار و طرد روهینگیا نقش برجسته‌ای دارند، ابعاد ژئواستراتژیک و اقتصادی بحران نیز باید در تحلیل وارد شوند، زیرا سیاست دولت و ارتش میانمار در راخین با منابع، موقعیت منطقه و منافع چین و هند پیوند یافته است (Debnath et al., 2022).

رهیافت امنیت انسانی، پیامدهای بحران را به بخش اصلی چارچوب نظری تبدیل می‌کند و اجازه نمی‌دهد آوارگی، فقر، تخریب زیرساخت‌ها، بی‌تابعیتی، ناامنی غذایی و محرومیت از آب در حاشیه تحلیل قرار گیرد. گزارش توسعه انسانی ۱۹۹۴ برنامه عمران ملل متحد، امنیت انسانی را از امنیت سرزمین‌ها و تسلیحات به امنیت مردم و توسعه منتقل می‌کند و مؤلفه‌هایی مانند امنیت اقتصادی، غذایی، بهداشتی، زیست‌محیطی، شخصی، اجتماعی و سیاسی را در کانون بحث قرار می‌دهد (UNDP, 1994: 22–24) بر پایه این رهیافت، پیامدهای انسانی بحران صرفاً نتیجه منازعه نیستند، زیرا فرسایش معیشت، رانش جمعیتی و ازبین‌رفتن زیرساخت‌های حیاتی، خود به بازتولید بی‌ثباتی و تداوم منازعه یاری می‌رسانند (بهرامی‌جاف و همکاران، ۱۴۰۴: ۶۲–۶۳).

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر رویکرد، کیفی و از نظر راهبرد پژوهشی، مبتنی بر مطالعه موردی تطبیقی است؛ زیرا موضوع تحقیق با دو بحران ژئوپلیتیکی سروکار دارد که هرچند در دو جغرافیای متفاوت و دو ساختار سیاسی متمایز رخ داده‌اند، در پیوند میان منابع طبیعی، هویت قومی ـ مذهبی، مداخله قدرت و پیامدهای انسانی از منطق تحلیلی قابل مقایسه برخوردارند. انتخاب فلسطین و میانمار بر پایه منطق مقایسه دو مورد ناهمسان با پیامدهای هم‌سنخ انجام می‌گیرد؛ بدین معنا که تفاوت‌های تاریخی، منطقه‌ای و ساختاری میان دو بحران مانع مقایسه نیست، زیرا هر دو مورد، شکل‌گیری و استمرار منازعه را در نقطه اتصال جغرافیا، هویت و امنیت انسانی آشکار می‌سازند و امکان فهم سازوکارهای مشترک بحران‌زایی را فراهم می‌کنند. روش گردآوری داده‌ها، تحلیل اسنادی و کتابخانه‌ای است و داده‌های پژوهش از مقالات علمی، کتاب‌های تخصصی، گزارش‌های نهادهای بین‌المللی، اسناد حقوق بشری، گزارش‌های سازمان‌های امدادی و منابع تاریخی معتبر مرتبط با بحران فلسطین و میانمار استخراج می‌شود. واحد تحلیل در پژوهش، بحران ژئوپلیتیکی در دو قلمرو فلسطین و میانمار است و واحد مشاهده، متن اسناد و داده‌هایی است که درباره منابع طبیعی، ساختار قومی و مذهبی، سیاست‌های دولت یا بازیگران مسلط، الگوهای خشونت، آوارگی، محرومیت از منابع حیاتی و فروپاشی زیرساخت‌های انسانی اطلاعات ارائه می‌کنند. فرایند تحلیل در دو بخش انجام می‌گیرد. در هر بخش ابتدا، وضعیت بحرنا هر کشور نسبت به مولفه به طور مستقل بررسی می‌شود تا سازوکارهای درونی شکل‌گیری و تشدید بحران در فلسطین و میانمار مشخص گردد. در بخش دوم، یافته‌های حاصل از دو مورد با یکدیگر مقایسه می‌شوند تا شباهت‌ها و تفاوت‌های علّی

میان آن‌ها در زمینه نقش منابع طبیعی، هویت قومی ـ مذهبی و پیامدهای انسانی آشکار شود. در بحران فلسطین، تمرکز تحلیل بر رابطه میان کنترل آب و زمین، گسترش شهرک‌سازی، محدودیت دسترسی فلسطینیان به منابع زیستی و پیامدهای انسانی ناشی از آن قرار دارد. در بحران میانمار، تمرکز تحلیل بر پیوند میان منابع طبیعی، موقعیت ژئواستراتژیک ایالت راخین، طرد هویتی روهینگیا، خشونت سازمان‌یافته و آوارگی جمعی است.

یافته‌های تحقیق

نقش مولفه‌های جغرافیای قدرت در شکل‌گیری و تشدید بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار در هر دو منطقه به‌عنوان عوامل اصلی تأثیرگذار عمل کرده و زمینه‌ساز منازعات پیچیده و طولانی‌مدت شده است. هر دو بحران، علاوه بر عوامل داخلی، به شدت تحت تأثیر بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی قرار دارند که رقابت بر سر منابع طبیعی، موقعیت استراتژیک و هویت‌های قومی و مذهبی را به منازعه‌ای مداوم و پیچیده تبدیل کرده‌اند. هرچند که تفاوت‌هایی در نحوه دخالت قدرت‌ها و همچنین ساختار جغرافیایی این دو بحران وجود دارد، اما نقاط اشتراک زیادی میان آن‌ها دیده می‌شود که تحلیل تطبیقی آن‌ها می‌تواند به فهم بهتری از تحولات ژئوپلیتیکی کمک کند.

بررسی تطبیقی نقش ترکیب قومی و مذهبی در شکل‌گیری و تشدید بحران ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار

ترکیب قومی و مذهبی در بحران‌های فلسطین و میانمار زمانی به عامل تشدیدکننده منازعه ژئوپلیتیکی تبدیل می‌شود که مرزبندی‌های هویتی با کنترل سرزمین، توزیع نابرابر منابع، سیاست‌های امنیتی و مداخله بازیگران بیرونی پیوند می‌یابد. تنوع قومی یا مذهبی به خودی خود بحران‌زا نیست، اما هنگامی که دولت، ارتش، گروه‌های سیاسی یا نیروهای فراملی از تفاوت‌های هویتی برای تعریف تهدید، تثبیت مالکیت سرزمینی یا حذف رقیب بهره می‌گیرند، هویت فرهنگی از تمایز اجتماعی خارج شده و به ابزار سازمان‌دهی منازعه بدل می‌گردد. بر همین اساس، فلسطین و میانمار با وجود تفاوت‌های تاریخی و منطقه‌ای، در یک نقطه تحلیلی به یکدیگر نزدیک می‌شوند؛ در هر دو مورد، گروه مسلط یا بازیگر دارای قدرت نهادی، قلمرو و هویت را در قالب مسئله امنیتی بازنمایی کرده و از رهگذر آن، کنترل سرزمینی، محروم‌سازی جمعیتی و استمرار خشونت را توجیه کرده است.

در فلسطین، منازعه میان فلسطینیان عرب مسلمان و مسیحی از یک سو و یهودیان اسرائیلی از سوی دیگر، بر سرزمین، خاطره تاریخی، حاکمیت سیاسی و اماکن مقدس متمرکز شده و همین تمرکز، بحران را از اختلاف سیاسی متعارف به منازعه‌ای هویتی ـ سرزمینی تبدیل کرده است. پژوهش‌های مربوط به موانع روانی ـ اجتماعی صلح نشان می‌دهند که استمرار منازعه اسرائیلی ـ فلسطینی با مجموعه‌ای از باورهای تثبیت‌شده، احساس تهدید، بی‌اعتمادی و روایت‌های متعارض از حق تاریخی همراه است؛ عناصری که پردازش اطلاعات جدید را گزینشی کرده و امکان سازش سیاسی را محدود می‌سازند (Halperin et al., 2010) سیاست‌های شهرک‌سازی، محدودیت دسترسی فلسطینیان به زمین، گسترش کمیته‌های پذیرش تبعیض‌آمیز و حذف گروه‌های عرب فلسطینی از توسعه مسکن، نشان می‌دهد که مدیریت فضا در سرزمین‌های اشغالی با هدف تثبیت برتری جمعیتی و جغرافیایی یهودیان سامان یافته است (خلقی و همکاران، ۱۴۰۳: ۸۵). از این لحاظ، تقابل فلسطینیان و اسرائیلی‌ها را نمی‌توان به نزاع مرزی یا رقابت سیاسی کاهش داد، زیرا هویت ملی هر دو طرف از طریق روایت‌هایی درباره سرزمین، قربانی‌بودن، امنیت، بازگشت و مشروعیت تاریخی بازتولید می‌شود. اهمیت مذهبی بیت‌المقدس و دیگر اماکن مقدس، بعد فرهنگی و ایدئولوژیک بحران فلسطین را تقویت کرده است. در مطالعات مربوط به اماکن مقدس در منازعه اسرائیل و فلسطین، تأکید شده که مکان‌های دینی فقط محل عبادت نیستند، زیرا در بسیاری از منازعات قومی و ملی به نشانه‌ای از هویت گروهی، ابزار تحکیم ادعای سیاسی و میدان رقابت بر سر مالکیت نمادین تبدیل می‌شوند (Breger et al., 2010). هنگامی که فضای مقدس در منطق ملی‌گرایی ادغام می‌شود، سیاست کنترل بر مکان، صورت مذهبی پیدا می‌کند و نزاع بر سر شهر، محله، زیارتگاه یا مسیر دسترسی، معنایی بسیار گسترده‌تر از مدیریت شهری یا حقوق مالکیت می‌یابد. بر همین اساس، بیت‌المقدس برای فلسطینیان مسلمان و مسیحی با حافظه دینی، هویت تاریخی و حق سیاسی پیوند دارد و برای اسرائیل نیز بخشی از روایت ملی ـ مذهبی و نظم امنیتی دولت محسوب می‌شود. در واقع قدسی‌سازی فضا در اسرائیل و فلسطین نشان می‌دهند که نیروهای سیاسی و اجتماعی در دوره‌های جابه‌جایی قدرت، اماکن مقدس را در خدمت

تثبیت نظم سیاسی و هویتی خود قرار داده‌اند (Breger et al., 2010). در چنین ساختاری، نقش گروه‌های سیاسی فلسطینی مانند حماس و فتح را نیز باید در نسبت با شکاف میان ملی‌گرایی سیاسی، مقاومت مسلحانه، اداره سرزمینی و هویت دینی تحلیل کرد. حماس با تکیه بر گفتمان اسلامی و مقاومت، بخشی از جامعه فلسطینی را پیرامون روایت دینی ـ سیاسی از منازعه بسیج می‌کند، در حالی که فتح در سنت ملی‌گرایی فلسطینی و مطالبه دولت مستقل تعریف می‌شود. اختلاف میان این دو جریان، همبستگی سیاسی فلسطینیان را تضعیف کرده و به اسرائیل و بازیگران بیرونی امکان داده است که مسئله فلسطین را از مسیر شکاف‌های داخلی نیز مدیریت کنند. با این حال، تقلیل بحران فلسطین به رقابت گروه‌های فلسطینی خطای تحلیلی ایجاد می‌کند، زیرا بنیان اصلی منازعه همچنان در پیوند میان کنترل سرزمین، هویت ملی، اماکن مقدس و ساختار نامتقارن قدرت قرار دارد.

در مورد میانمار، پیوند میان ترکیب قومی ـ مذهبی و پیامدهای انسانی بحران، از سابقه طولانی روابط تنش‌آمیز دولت مرکزی با گروه‌های اقلیت قومی و مذهبی قابل فهم است. اقلیت‌های ساکن این کشور، به‌ویژه مسلمانان روهینگیا، طی سال‌های متمادی با سیاست‌های تبعیض‌آمیز، نابرابری‌های ساختاری و محدودیت‌های گسترده در برخورداری از حقوق شهروندی مواجه بوده‌اند و همین وضعیت، زمینه تبدیل شکاف اجتماعی به بحران انسانی را فراهم کرده است. وضعیت جمعیت روهینگیا در ایالت راخین، نمونه‌ای عینی از سلب تابعیت سیستماتیک[1] در راستای اجرای سیاست‌های قومی – مذهبی دولت میانمار است. این جامعه که پیش‌تر در ساختار سیاسی – حقوقی این کشور جایگاه شهروندی داشت و در پارلمان نمایندگی می‌کرد، پس از گذار به نظام نظامی در سال ۲۰۱۲، از منظر حقوقی "دی‌ناسیونالیزه" شد تا از طریق بازتعریف آن‌ها به عنوان "مهاجر غیرقانونی"، مشروعیت حضورشان در خاک میانمار نفی گردد. این بازتعریف هویتی، پیش‌درآمدِ جابه‌جایی‌های اجباری و پاکسازی‌های قومی بود که منجر به شکل‌گیری یکی از بزرگ‌ترین بحران‌های پناهندگی (استقرار بیش از ۱.۲ میلیون نفر از این جمعیت در منطقه "کاکس بازار" بنگلادش) در جنوب شرق آسیا شد (مقدم و مرادی، ۱۳۹۹: ۱۲۳۳).

تشدید خشونت‌های سازمان‌یافته علیه روهینگیا در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷، بحران میانمار را از سطح منازعه داخلی فراتر برد و آن را به موضوعی بین‌المللی با ابعاد حقوق بشری و امنیت انسانی تبدیل کرد؛ به گونه‌ای که دامنه، شدت و پیامدهای این بحران توجه جامعه بین‌الملل و بازیگران قدرت‌مند جهانی را به خود جلب نمود (خان‌محمدی و آرانی، ۱۴۰۳: ۱۰۳). در میانمار، ترکیب قومی و مذهبی صورت دیگری از بحران ژئوپلیتیکی را آشکار می‌سازد. جامعه میانمار از نظر قومی متکثر است و در کنار اکثریت بامارِ بودایی، گروه‌هایی مانند شان، کاچین، کارن، راخین، مون، چین و روهینگیا در جغرافیاهای پیرامونی و مرزی حضور دارند. ایالت راخین در غرب میانمار، هم‌مرز با بنگلادش، ساختار جمعیتی دوگانه‌ای دارد که پیامدهای ژئوپلیتیکی و انسانی بحران را تشدید می‌کند؛ جمعیتی بالغ بر ۳.۲ میلیون نفر شامل جامعه بودایی تراوادا با حدود ۲.۱ میلیون نفر و اقلیت مسلمان سنی روهینگیا با تخمینی در حدود ۱.۱ میلیون نفر، این ایالت را به صحنه‌ای حساس برای درگیری‌های قومی و مذهبی تبدیل کرده است (شفیعی، ۱۳۹۹: ۱۱۹۳). گزارش‌های مرتبط با شکاف‌های قومی میانمار نشان می‌دهند که گرچه جمعیت بامار در دشت‌های مرکزی تمرکز یافته، بسیاری از اقلیت‌های قومی در نواحی پیرامونی و کوهستانی مستقرند و همین توزیع فضایی، رابطه قومیت، مرز، خودمختاری و منازعه مسلحانه را تقویت کرده است (Kuppuswamy, 2013) تداوم این الگو موجب شده است که قومیت در میانمار در عمل به معیار دسترسی به تابعیت، سهم سیاسی، امنیت، منابع و امکان مشارکت در دولت تبدیل شود. بحران روهینگیا شدیدترین جلوه این پیوند میان قومیت، مذهب و امنیتی‌سازی دولت است. روهینگیاها به عنوان اقلیت مسلمان ساکن راخین، از سوی دولت میانمار و بخش مهمی از ملی‌گرایی بودایی، به عنوان مهاجران غیرقانونی و تهدیدی علیه هویت ملی معرفی شده‌اند. قانون تابعیت ۱۹۸۲ در این روند نقشی محوری داشته، زیرا بر مبنای تعریف قومی از تعلق ملی، زمینه محرومیت روهینگیاها از تابعیت و تبدیل آنان به جمعیتی بی‌حقوق را فراهم کرده است (Haque, 2017: 454–455) در نتیجه، طرد روهینگیا فراتر از خشونت نظامی، به لحاظ حقوقی، اداری و گفتمانی سازمان یافته و سپس در قالب محدودیت حرکت، محرومیت از خدمات، تخریب معیشت و اخراج جمعی تداوم یافته است. نقش بودیسم سیاسی و ملی‌گرایی بامار در میانمار نیز به فهم چگونگی تبدیل تفاوت مذهبی به مسئله امنیتی کمک می‌کند. در این زمینه درگیری‌های بودایی ـ مسلمان در آسیا نشان

1. Systemic Statelessness

می‌دهند که خشونت علیه اقلیت‌های مسلمان در جوامع بودایی، به‌ویژه در میانمار، با رشد ملی‌گرایی بودایی، طرد سیاسی مسلمانان و گسترش ادبیات ضداسلامی همراه بوده است (Frydenlund, 2015: 1) از این زاویه، بحران روهینگیا را نباید فقط پیامد اختلاف محلی میان مسلمانان و بوداییان راخین دانست، زیرا دولت و ارتش میانمار با بهره‌گیری از هراس‌های هویتی، روهینگیا را در جایگاه تهدیدی علیه وحدت، ثبات و حاکمیت ملی قرار داده و بر اساس این الگوی رفتاری، سرکوب را از نظر سیاسی توجیه‌پذیر کرده و امکان همدلی ملی با قربانیان را کاهش داده است. سابقه تاریخی منازعه در راخین نشان می‌دهد که شکاف میان مسلمانان و بوداییان از دهه‌های پیشین با مسئله خودمختاری، تقسیمات اداری و سیاست‌های دولت مرکزی پیوند خورده بود. در اواخر دهه ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰، اختلاف میان اهداف سیاسی بوداییان راخین و مسلمانان منطقه، یکی از ناسازگاری‌های اصلی منازعه به شمار می‌رفت؛ گروه‌های بودایی خواهان جایگاه سیاسی جداگانه برای راخین بودند و بخش مهمی از مسلمانان بیم داشتند که در چنین ساختاری زیر سلطه اکثریت بودایی راخین قرار گیرند (Druce, 2020: 28) پس از کودتای ۱۹۶۲ و گسترش سیاست‌های یکسان‌سازانه دولت نظامی، مسئله روهینگیا به تدریج از اختلاف محلی به پروژه‌ای ملی برای تعریف مرزهای خودی و بیگانه تبدیل شد. در این میان اوج امنیتی‌سازی روهینگیا در رخدادهای ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ آشکار شد؛ زمانی که عملیات نیروهای امنیتی میانمار علیه این اقلیت مسلمان به آوارگی بیش از هفتصد هزار نفر به بنگلادش انجامید و اتهام‌هایی مانند جنایت علیه بشریت، پاکسازی قومی و نسل‌کشی در سطح بین‌المللی مطرح شد (Selth, 2018: 5) تحلیل ساختار نظامی میانمار نشان می‌دهد که ارتش، عملیات خود را در چارچوب دفاع از وحدت، ثبات و حاکمیت کشور بازنمایی کرد، در حالی که بسیاری از ناظران، هدف بلندمدت ارتش را بیرون راندن روهینگیا از راخین دانسته‌اند (Ibid, 5-6). متناسب با با موقعیت شکل گرفته، هویت مذهبی روهینگیا، موقعیت مرزی راخین، منافع ژئواستراتژیک منطقه و سازوکارهای نظامی دولت به یکدیگر گره خوردند و بحران محلی را به مسئله‌ای منطقه‌ای و بین‌المللی تبدیل کرده‌اند.

مقایسه فلسطین و میانمار نشان می‌دهد که ترکیب قومی و مذهبی در هیچ‌یک از دو مورد، عامل مستقل و جدا از ساختار قدرت نیست. در فلسطین، هویت دینی و قومی با کنترل سرزمین، اماکن مقدس، شهرک‌سازی، حق بازگشت و نظم امنیتی اسرائیل پیوند یافته است؛ در میانمار، قومیت و مذهب با قانون تابعیت، ملی‌گرایی بودایی، اقتدار ارتش، موقعیت مرزی راخین و حذف سیاسی روهینگیا ترکیب شده است. تفاوت اصلی دو بحران در آن است که فلسطین بیشتر در قالب منازعه‌ای سرزمینی ـ ملی با ابعاد مذهبی و بین‌المللی صورت‌بندی می‌شود، در حالی که میانمار بیشتر نمونه‌ای از طرد قومی ـ مذهبی درون یک دولت ملی و تبدیل آن به بحران انسانی و منطقه‌ای است. با این وجود، منطق مشترک هر دو بحران در امنیتی‌سازی هویت و استفاده از تفاوت قومی ـ مذهبی برای تثبیت کنترل ژئوپلیتیکی آشکار می‌شود که تنوع فرهنگی را از امکان همزیستی به منبع بی‌ثباتی، و قلمرو مشترک را به میدان حذف، مقاومت و مداخله تبدیل می‌کند.

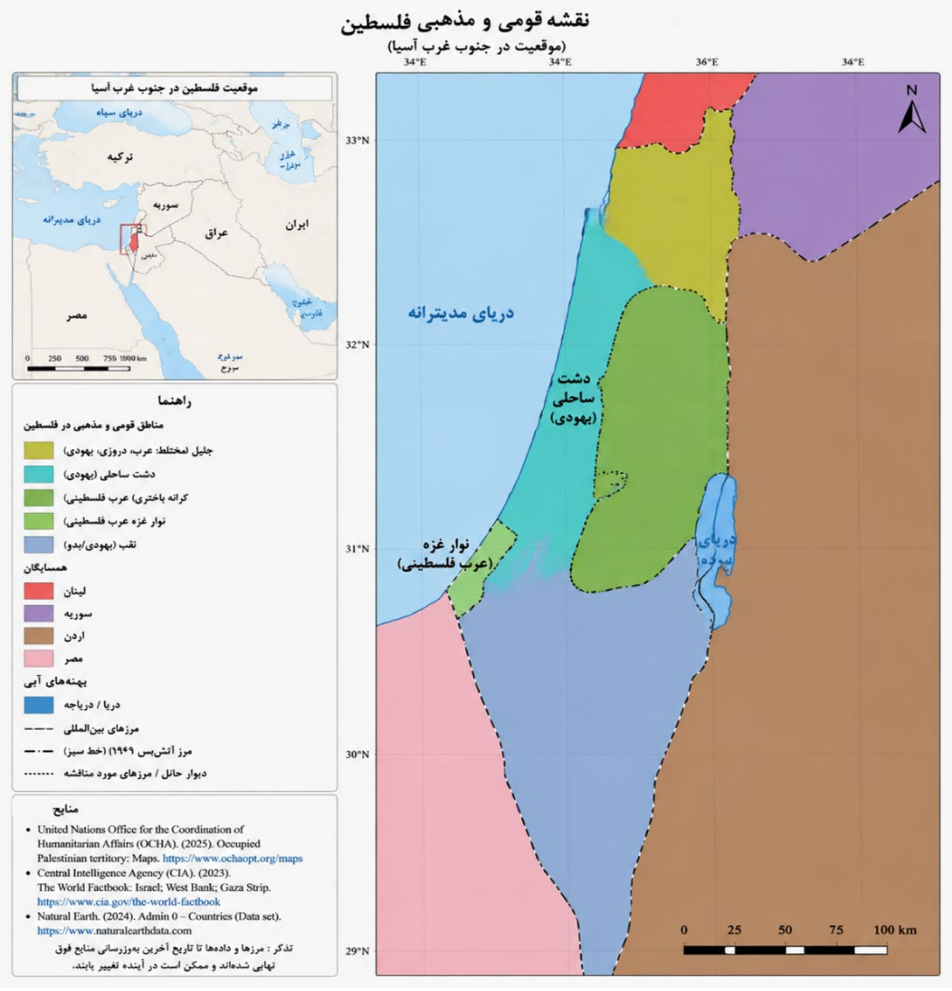
شکل ۲: الگوی مفهومی مطالعه تطبیقی دو بحران از لحاظ فرهنگی – مذهبی

بررسی تطبیقی نقش موقعیت استراتژیک در شکل‌گیری و تشدید بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار

موقعیت استراتژیک فلسطین و میانمار در تشدید بحران‌های ژئوپلیتیکی این دو منطقه نقش بسیار مهمی ایفا کرده است. هر دو منطقه به‌واسطه جایگاه جغرافیایی خاص خود، به کانون‌های درگیری، رقابت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و مداخلات خارجی تبدیل شده‌اند. در فلسطین، موقعیت ژئوپلیتیکی در خاورمیانه و دسترسی به منابع استراتژیک مانند آب و زمین‌های مهم باعث شده که این منطقه از دیرباز محل منازعه بین قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی باشد. در مقابل، میانمار به دلیل قرار گرفتن در آسیای جنوب شرقی، میان قدرت‌های بزرگ مانند چین و هند و همچنین دسترسی به آب‌های آزاد و منابع طبیعی فراوان، از موقعیتی استراتژیک برخوردار است که منجر به تشدید بحران‌های داخلی و مداخلات بین‌المللی شده است.

قرارگیری فلسطین در مجاورت مدیترانه شرقی، اتصال منازعه سرزمینی به مسئله بیت‌المقدس، اهمیت کرانه باختری در کنترل عمق امنیتی، و وابستگی کشاورزی و زیستی جامعه فلسطینی به آب و زمین، سبب شده است که موقعیت جغرافیایی از حد یک عامل مکانی خارج شود و در سازوکار تولید قدرت، کنترل و مقاومت جای گیرد. در واقع فلسطین در حوزه‌ای قرار دارد که خاورمیانه را به گره ارتباطی مسیرهای زمینی و دریایی میان آسیا، اروپا و آفریقا تبدیل کرده و همین جایگاه، اهمیت این منطقه را برای قدرت‌های فرامنطقه‌ای با منطق تجارت، انرژی، امنیت و نفوذ سیاسی پیوند داده است (Lons et al., 2019: 2). در بحران فلسطین، موقعیت استراتژیک سرزمین و قرارگیری آن در کانون منازعات خاورمیانه، بحران را از سطح یک اختلاف محلی خارج کرده و آن را به بخشی از روندهای امنیتی، هویتی و ژئوپلیتیکی جنوب غرب آسیا پیوند داده است. جنگ غزه را می‌توان در امتداد بحران‌های انباشته منطقه‌ای فهم کرد؛ بحرانی که در محیطی شکل گرفته که نشانه‌های ناامنی، تضادهای هویتی، رقابت قدرت‌های منطقه‌ای و مداخله بازیگران فرامنطقه‌ای در آن به صورت مداوم بازتولید شده است. از این منظر، بحران فلسطین فقط پیامد اشغال یا درگیری نظامی نیست، بلکه حاصل هم‌زمانی موقعیت راهبردی، هویت‌های متعارض، موازنه ناپایدار قدرت و رقابت بازیگران بیرونی است. چنین وضعیتی باعث شده است که جنگ غزه به نقطه تمرکز بحران‌های امنیتی و ژئوپلیتیکی خاورمیانه تبدیل شود و پیامدهای آن بر آینده نظم منطقه‌ای و جهان اسلام اثر بگذارد (مصلّی‌نژاد، ۱۴۰۳: ۳۱). بر همین مبنا، آب و زمین در بحران فلسطین دو مؤلفه جداگانه نیستند، زیرا رقابت بر سر منابع آبی

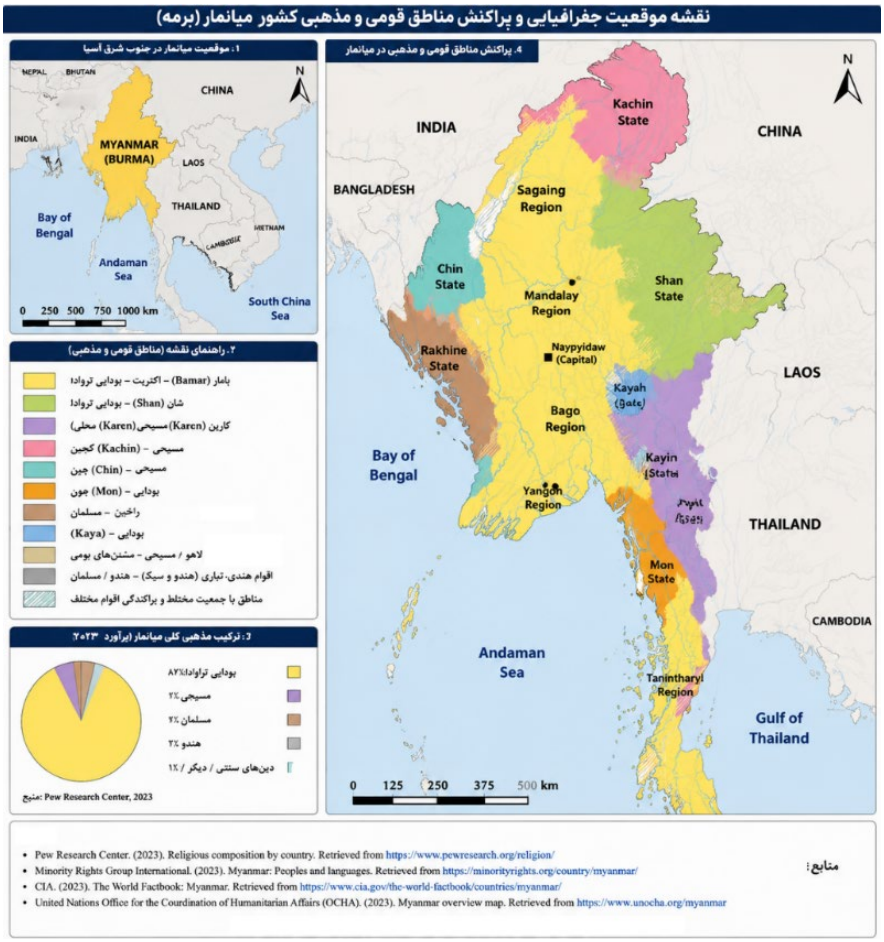
حوضه اردن با رقابت بر سر قلمرو، امنیت و امکان استمرار حیات اقتصادی فلسطینیان درهم آمیخته و منازعه را در سطحی پایدار بازتولید کرده است (Ferragina, 2008: 153). اهمیت راهبردی فلسطین هنگامی برجسته‌تر می‌شود که کنترل منابع آبی و زمین‌های اشغالی در پیوند با موازنه امنیتی پس از ۱۹۶۷ بررسی گردد. تسلط اسرائیل بر جولان و کرانه باختری، امکان کنترل بخش مهمی از منابع سطحی و زیرزمینی حوضه اردن را فراهم ساخت و آب را به ابزار چانه‌زنی، امنیت و تثبیت برتری مکانی تبدیل کرد (Ferragina, 2008: 159) محدودیت‌های اعمال‌شده بر حفر چاه‌ها، بهره‌برداری از آبخوان‌ها و دسترسی فلسطینیان به منابع بالادست، مسئله آب را از سطح مدیریت فنی منابع به سطح سلطه سرزمینی و وابستگی ساختاری منتقل کرده است، زیرا محرومیت آبی در چنین شرایطی به کاهش ظرفیت تولید کشاورزی، تشدید فقر فضایی و تضعیف امکان خوداتکایی اقتصادی فلسطینیان می‌انجامد (Ferragina, 2008: 160) از همین رو، موقعیت استراتژیک فلسطین را نمی‌توان جدا از منطق اشغال، شهرک‌سازی، حق بازگشت، وضعیت نهایی بیت‌المقدس و کنترل منابع زیستی تحلیل کرد، زیرا هر یک از این مؤلفه‌ها بخشی از زنجیره‌ای را می‌سازند که به واسطه آن مسائل جغرافیایی به ابزار اعمال قدرت و تولید ناامنی تبدیل می‌شود.

شکل ۳: نقشه موقعیت و پراکندگی قومی – مذهبی فلسطین
(باز ترسیم شده بر اساس منابع مذکور)

میانمار در سوی دیگر، از رهگذر قرارگیری میان چین، هند، خلیج بنگال، دریای آندامان و مسیرهای منتهی به اقیانوس هند، اهمیتی ژئواستراتژیک یافته که بحران‌های داخلی آن را با رقابت قدرت‌های آسیایی پیوند می‌دهد. برخورداری از بیش از دو هزار کیلومتر خط ساحلی در امتداد خلیج بنگال و دریای آندامان، نزدیکی به ورودی غربی تنگه مالاکا و اتصال مستقیم به اقیانوس

هند، میانمار را به کشوری مؤثر در رقابت راهبردی آسیا تبدیل کرده است (Byrd, 2020). خلیج بنگال نیز به دلیل ارتباط با دریای آندامان و تنگه مالاکا، یکی از دروازه‌های اصلی اقیانوس هند به دریای چین جنوبی و اقیانوس آرام به شمار می‌آید و همین موقعیت، چین و هند را در مدار رقابت بر سر نفوذ، مسیرهای اتصال، امنیت انرژی و دسترسی دریایی قرار داده است (Islam, n.d: 29). در واقع موقعیت ژئوپلیتیک میانمار، با تمرکز بر امتداد ساحلی خلیج بنگال و دریای آندامان، امکان دسترسی مستقیم به مسیرهای اقیانوس هند را فراهم می‌آورد و همین محور فضایی موجب رقابت بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای برای کنترل خطوط انتقال منابع و شبکه‌های ارتباطی راهبردی شده است (نجاری و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۰۸). در این بین جایگاه میانمار برای چین، از منطق کاهش آسیب‌پذیری در تنگه مالاکا و دستیابی به مسیر زمینی ـ دریایی کوتاه‌تر به خلیج بنگال و اقیانوس هند نیرو می‌گیرد. کریدور اقتصادی چین ـ میانمار و بندر کیاک‌پیو در همین چارچوب معنا پیدا می‌کنند، زیرا میانمار کوتاه‌ترین مسیر چین به خلیج بنگال و اقیانوس هند معرفی شده و ایجاد خطوط لوله، راه‌آهن، جاده و بندر در آن، بخشی از تلاش پکن برای کاهش وابستگی به گلوگاه‌های دریایی و تقویت عمق ژئواکونومیک جنوب غربی چین است (Chanda, 2021) کاهش ارزش پروژه بندر کیاک‌پیو از هفت میلیارد دلار به یک میلیارد و سیصد میلیون دلار نیز نشانگر آن است که پروژه‌های زیرساختی در میانمار فقط طرح‌های اقتصادی نیستند، زیرا پیامدهای مالی، زیست‌محیطی، اجتماعی، حقوق بشری و راهبردی آن‌ها، دولت میانمار و بازیگران بیرونی را وارد محاسبات پیچیده قدرت کرده است (Chanda, 2021). ذکر این نکته که پیوند موقعیت استراتژیک میانمار با منابع طبیعی، بحران داخلی این کشور را پیچیده‌تر ساخته ضروری است، زیرا بسیاری از منابع ارزشمند، مسیرهای مرزی و گذرگاه‌های تجاری در نواحی قومی و پیرامونی قرار دارند و کنترل آن‌ها میان ارتش، دولت مرکزی، گروه‌های مسلح قومی، شبکه‌های اقتصادی محلی و بازیگران خارجی توزیع شده است. در بخش معدن، گروه‌های مسلح قومی و مقامات محلی خارج از ساختار رسمی، در تعیین دسترسی به مجوزها و مناطق استخراج نقش مؤثر دارند و شرکت‌های وابسته به ارتش نیز در بخش سنگ‌های قیمتی جایگاهی شبه‌رسمی در توزیع مجوزها و رانت‌ها پیدا کرده‌اند (Bauer et al., 2018). از همین جهت، بحران میانمار را نمی‌توان به اختلافات قومی یا رقابت چین و هند محدود کرد، زیرا موقعیت راهبردی کشور با اقتصاد منابع، مرزهای ناامن، حکمرانی نظامی و منافع زیرساختی خارجی ترکیب شده و هر پروژه ارتباطی یا استخراجی را به بخشی از موازنه قدرت داخلی و منطقه‌ای تبدیل کرده است.

شکل ۴: نقشه موقعیت و پراکندگی قومی – مذهبی میانمار
(باز ترسیم شده بر اساس منابع مذکور)

مقایسه فلسطین و میانمار آشکار می‌سازد که موقعیت استراتژیک در هر دو بحران، زمانی به عامل تشدیدکننده منازعه تبدیل شده که در پیوند با منابع، هویت، امنیت و مداخله بیرونی قرار گرفته است. در فلسطین، جغرافیا حول کنترل سرزمین، آب، بیت‌المقدس، گذرگاه‌ها، کرانه باختری و نوار غزه سامان یافته و منازعه را در مدار رقابت سرزمینی ـ امنیتی با امتداد منطقه‌ای و بین‌المللی نگه داشته است؛ در میانمار، جغرافیا از مسیر دسترسی به خلیج بنگال، دریای آندامان، کریدورهای چین، رقابت هند و چین، منابع معدنی و مناطق مرزی قومی به نیرویی برای گسترش بحران داخلی و اتصال آن به رقابت‌های آسیایی تبدیل شده است. تفاوت اصلی در آن است که فلسطین بیشتر در قالب منازعه‌ای سرزمینی، نمادین و امنیتی در کانون خاورمیانه عمل می‌کند، در حالی که میانمار از مسیر کریدورها، بنادر، خطوط لوله، منابع و مرزهای قومی به میدان ژئواکونومی قدرت‌های آسیایی پیوند می‌خورد. وجه مشترک دو بحران در تبدیل جغرافیا به ابزار کنترل سیاسی و نظامی است؛ جایی که مسیر، منبع، قلمرو و جمعیت در یک زنجیره علّی قرار می‌گیرند و بحران را از رخدادی داخلی به مسئله‌ای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بدل می‌سازند.

شکل ۵: الگوی مفهومی مطالعه تطبیقی دو بحران از لحاظ موقعیت استراتژیک
(بازترسیم شده بر اساس مطالب مذکور)

بررسی تطبیقی نقش منابع طبیعی در شکل‌گیری و تشدید بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار

منابع طبیعی در ساختار بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا کرده و با پیوند با عوامل اقتصادی، امنیتی و اجتماعی، چرخه بی‌ثباتی را در هر دو کشور تقویت کرده‌اند. در فلسطین، محوریت منابع طبیعی به ویژه آب و زمین‌های کشاورزی در معادلات قدرت میان اسرائیل و فلسطینی‌ها نمایان است؛ زمین‌هایی که قابلیت تولید محصولات کشاورزی، تأمین امنیت غذایی و اشتغال گسترده را برای جمعیت فلسطینی فراهم می‌آورد و در عین حال ابزار سیاست‌گذاری و کنترل قدرت برای اسرائیل به شمار می‌رود.

دسترسی به منابع آبی، به ویژه رود اردن و سفره‌های آب زیرزمینی کرانه باختری، به کانون اصلی منازعه تبدیل شده است؛ جمعیتی حدود ۲.۷ میلیون فلسطینی به منابع آب محدود دسترسی دارند و بخش قابل توجهی از نیازهای آبی کشاورزی، از جمله آبیاری باغات و مزارع صیفی‌کاری، از این رودخانه تأمین می‌شود (Lonergan, 1997). شهرک‌نشین‌های اسرائیلی که حدود ۶۰۰ هزار نفر تخمین زده می‌شوند، از دسترسی نامحدود به آب بهره‌مندند (al-Shalalfeh et al., 2018) وابستگی فلسطینی‌ها به آب رود اردن در تولید محصولات کشاورزی و تأمین امنیت غذایی، حدود ۴۰ درصد اشتغال روستایی و تقریباً ۱۵ درصد تولید ناخالص داخلی مناطق اشغالی را شکل می‌دهد و محدودیت دسترسی، معیشت جمعیت فلسطینی را به شدت تحت تأثیر قرار داده است (Spreadborough, 2021). زمین‌های کشاورزی نیز در بحران فلسطین نقش راهبردی دارند؛ حدود ۲۵۰ هزار هکتار از اراضی کرانه باختری قابلیت کشاورزی دارند که بخش عمده‌ای تحت کنترل شهرک‌های اسرائیلی است و فلسطینیان تنها توانایی بهره‌برداری از حدود ۱۶۰ هزار هکتار را دارند، کاهش بهره‌وری زمین‌ها موجب کاهش درآمد کشاورزی بیش از ۳۰ درصد و محدود شدن سهم فلسطینیان از بازار محصولات محلی شده است (Kohlbry, 2022: 74) در نوار غزه، مساحت کشاورزی کمتر از ۳۵۰ کیلومتر مربع است و محاصره اقتصادی، محدودیت دسترسی به منابع آب و خاک کشاورزی و ممنوعیت ماهیگیری، امنیت غذایی بیش از ۲ میلیون نفر جمعیت را تهدید می‌کند (Batniji et al., 2009).

میانمار با منابع طبیعی متنوع، شامل نفت، گاز، سنگ‌های قیمتی، چوب و معادن فلزی، درگیر رقابت‌های داخلی پیچیده و مداخلات خارجی است و کنترل این منابع به صورت مستقیم در تعادل قدرت داخلی و منطقه‌ای نقش دارد. تولید گاز طبیعی در ایالت راخین بیش از ۹۰ درصد گاز صادراتی کشور را شامل می‌شود و این منطقه محل زندگی حدود ۱ میلیون مسلمان روهینگیا است که به دلیل کمبود حقوق شهروندی، دسترسی محدود به منابع و کنترل نظامی، در معرض محرومیت و خشونت قرار دارند (Lynn & Oye, 2014,). ایالت‌های کاچین، شان و کاریان دارای ذخایر سنگ‌های قیمتی شامل یشم، زمرد و یاقوت هستند و حدود ۸۰ درصد استخراج‌های معدنی غیررسمی این مناطق توسط گروه‌های مسلح قومی و شبکه‌های محلی انجام می‌شود (Woods, 2018) مناطق جنگلی میانمار، با بیش از ۴۰ میلیون هکتار جنگل‌های متراکم و گونه‌های نادر، علاوه بر تأمین منابع اقتصادی، به میدان درآمدهای غیررسمی برای گروه‌های شورشی و شبکه‌های قاچاق تبدیل شده‌اند، و قاچاق چوب به چین سالانه بیش از ۵۰۰ میلیون دلار درآمد غیررسمی برای گروه‌های محلی ایجاد می‌کند (Dong & He, 2018). پروژه‌های زیرساختی مانند بندر کیاک‌پیو، کریدور اقتصادی چین–میانمار، خطوط لوله و راه‌آهن، نقش منابع طبیعی را در شبکه قدرت منطقه‌ای و جهانی تقویت کرده و تعامل میان قدرت‌های منطقه‌ای و دولت میانمار را پیچیده‌تر ساخته است. کنترل این مسیرها و منابع از سوی ارتش، دولت مرکزی و گروه‌های مسلح قومی، منجر به درگیری‌های مستمر در ایالت‌های مرزی و مناطق معدنی شده و بحران داخلی را با منطق رقابت‌های آسیایی تلفیق کرده است (Chanda, 2021).

شکل ۶: الگوی مفهومی مطالعه تطبیقی دو بحران از لحاظ منابع طبیعی
(بازترسیم شده بر اساس مطالب مذکور)

مقایسه تطبیقی نقش منابع در تشدید بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار نشان می‌دهد که در هر دو کشور منابع طبیعی، محورهای اقتصادی و ابزارهای سیاسی هستند که بحران‌های داخلی را بازتولید و مداخلات خارجی را تشدید می‌کنند. شباهت بحران فلسطین و میانمار در تبدیل منابع به ابزار کنترل و تثبیت قدرت است، اما تفاوت اصلی در شیوه بهره‌برداری و

ترکیب منابع با ساختار سیاسی و اجتماعی مشاهده می‌شود؛ فلسطین نمونه رقابت سرزمینی – اقتصادی میان دو جامعه متخاصم و میانمار نمونه بهره‌برداری چندسطحی منابع طبیعی برای تثبیت قدرت در مناطق قومی و تسهیل مداخلات منطقه‌ای است.در فلسطین، منابع آبی و زمین‌های کشاورزی به‌عنوان منابع حیاتی برای بقای اقتصادی فلسطینی‌ها و به‌عنوان ابزارهای استراتژیک برای اسرائیل نقش مهمی در منازعات داشته‌اند. در میانمار، منابع غنی نفت، گاز، سنگ‌های قیمتی و چوب به‌عنوان منابع اقتصادی که توسط گروه‌های داخلی و قدرت‌های خارجی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند، به یکی از محورهای اصلی درگیری‌های داخلی تبدیل شده‌اند.

بررسی تطبیقی نقش ابعاد و پیامدهای انسانی در تشدید بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار

ابعاد و پیامدهای انسانی در بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار یکی از مهم‌ترین عوامل در تشدید و پیچیده‌تر شدن این منازعات بوده است. هر دو منطقه، با درگیری‌های طولانی‌مدت و گسترده‌ای مواجه‌اند که پیامدهای انسانی عظیمی را به دنبال داشته و بر شدت و ابعاد بحران‌ها افزوده است. آوارگی‌های گسترده، نقض حقوق بشر، کشتار غیرنظامیان، فروپاشی زیرساخت‌های بهداشتی و آموزشی، و شرایط نامساعد زندگی، از جمله پیامدهای انسانی هستند که نه تنها به تداوم بحران‌ها کمک کرده‌اند، بلکه روند صلح و آشتی را در این مناطق به‌شدت دشوار کرده‌اند. بررسی تطبیقی این پیامدهای انسانی در فلسطین و میانمار نشان می‌دهد که چگونه وضعیت‌های مشابهی در هر دو منطقه به افزایش نارضایتی‌های عمومی، جذب حمایت‌های بین‌المللی، و همچنین تقویت گروه‌های مسلح و شورشی کمک کرده است.

در فلسطین، جمعیت آواره ناشی از اشغال سرزمین و جنگ‌های پی‌درپی بیش از ۵ میلیون نفر در کرانه باختری و نوار غزه و حدود ۲ میلیون نفر در کشورهای همسایه مانند اردن، لبنان و سوریه ثبت شده است. این آوارگی‌ها باعث کاهش سرانه منابع آبی و کشاورزی، محدودیت درآمدهای اقتصادی و افزایش وابستگی به کمک‌های بین‌المللی شده است. از سوی دیگر، نزدیک به ۸۰ درصد جمعیت فلسطین در مناطق شهری و روستایی، برای معیشت خود به منابع آبی رود اردن و زمین‌های کشاورزی در کرانه باختری وابسته‌اند، که تحت کنترل محدود اسرائیل قرار دارد و میانگین دسترسی آنان به آب کمتر از ۵۰ لیتر در روز برای هر نفر گزارش شده است (al-Shalalfeh, 2018) محدودیت‌های دسترسی فلسطینیان به زمین‌های کشاورزی تحت اشغال، کاهش تولید محصولات کشاورزی را به دنبال داشته است. بر اساس گزارش سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد، تولید گندم در کرانه باختری از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۰ به میزان ۲۵ درصد کاهش یافته و این کاهش بر امنیت غذایی و اشتغال کشاورزان تاثیر مستقیم داشته است (FAO, 2021) همزمان، شهرک‌نشینان اسرائیلی با بهره‌برداری از منابع زمین و آب، تولید کشاورزی خود را به حداکثر رسانده‌اند و همین تفاوت در دسترسی، نابرابری‌های اقتصادی و بحران انسانی را تشدید کرده است. نوار غزه به عنوان نقطه کانونی بحران انسانی، با تراکم جمعیتی بیش از ۵ هزار نفر در هر کیلومتر مربع، محدودیت شدید در دسترسی به آب آشامیدنی و کاهش زمین‌های قابل کشاورزی مواجه است. تولید ناخالص داخلی سرانه در نوار غزه کمتر از ۳۰۰۰ دلار در سال برآورد شده و نرخ بیکاری رسمی بیش از ۴۵ درصد است (PCBS, 2022: 21). درگیری‌های سیاسی–نظامی در غزه تأثیرات روانی عمیقی بر زنان داشته است و سطح بالای افسردگی و اضطراب میان آنان گزارش شده است؛ تقریباً روزانه ۱۶۰ زن باردار بدون دسترسی کافی به مراکز مراقبت اضطراری زایمان و خدمات بهداشتی مواجه‌اند و محدودیت در دسترسی به دارو و تجهیزات پزشکی، تهدیدی مستقیم برای سلامت زنان و کودکان محسوب می‌شود. محاصره کاروان‌های بشردوستانه توسط نیروهای اسرائیلی، علاوه بر اثرگذاری بر سلامت، توان پاسخ‌دهی خدمات پزشکی و بهداشتی را کاهش داده و شرایط زندگی فلسطینیان را با مخاطرات جدی مواجه کرده است (کولایی و همکاران، ۱۴۴۰۴: ۷۶۸). کمبود مواد غذایی و محرومیت از خدمات اساسی، پیامد مستقیم کنترل منابع طبیعی توسط اسرائیل و محاصره اقتصادی است که ثبات انسانی و اجتماعی منطقه را دچار اختلال می‌کند. کشتار و آسیب غیرنظامیان در فلسطین، به ویژه در غزه، زیرساخت‌های بهداشتی در این منطقه را با کمبود تجهیزات و دارو مواجه شده و خدمات اورژانسی به دلیل محدودیت دسترسی به منابع آب و برق به شدت کاهش یافته است، به گونه‌ای که میزان مرگ و میر کودکان زیر ۵ سال افزایش یافته و شیوع بیماری‌های واگیر به شکل چشمگیری رشد کرده است (B'Tselem, 2015).

در میانمار، بحران انسانی با تمرکز بر ایالت راخین و اقلیت مسلمان روهینگیا، نمود بارز یافته است. تخمین‌های سازمان ملل متحد حاکی از آوارگی بیش از ۷۰۰ هزار نفر از روهینگیا به بنگلادش در سال ۲۰۱۷ است (Strategic Executive Group, 2018) دسترسی به آب سالم و بهداشت اولیه در اردوگاه‌های موقت محدود و نرخ شیوع بیماری‌های واگیر مانند وبا و دیسانتری بیش از ۲۵ درصد گزارش شده است. خشونت‌های هدفمند ارتش علیه غیرنظامیان، تخریب روستاها و مصادره زمین‌ها باعث شده که امنیت انسانی اقلیت‌ها در پایین‌ترین سطح ثبت شود (Beyrer & Kamarulzaman, 2017). سایر اقلیت‌های قومی در میانمار، از جمله کاچین، کارن و شان، نیز با منازعات مسلحانه و محدودیت دسترسی به منابع طبیعی مواجه‌اند. مناطق مرزی که دارای منابع معدنی، جنگل و زمین‌های کشاورزی هستند، محل درگیری گروه‌های شورشی، ارتش و نهادهای محلی بوده و میانگین درآمد سرانه این جوامع کمتر از ۱۰۰۰ دلار در سال گزارش شده است. بهره‌برداری غیرقانونی از چوب و سنگ‌های قیمتی نیز تأثیر مستقیم بر معیشت و اشتغال محلی داشته است (Springate-Baginski, 2014). زیرساخت‌های آموزشی در میانمار به‌ویژه در مناطق جنگ‌زده، با تخریب حدود ۵۰۰ مدرسه و محرومیت ۳۰۰ هزار کودک از تحصیل مواجه شده است. چنین فروپاشی آموزشی، پیامد مستقیم درگیری‌ها و نابرابری‌های منابع انسانی بوده و توانایی نسل‌های آینده برای مشارکت اقتصادی و اجتماعی را کاهش داده است (Xian, 2024) کمبود امکانات آموزشی باعث شده که نرخ باسوادی در مناطق تحت کنترل شورشیان کاهش یافته و شکاف‌های اجتماعی–اقتصادی عمیق‌تر شود. داده‌های کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل و نهادهای غیردولتی، گویای جابه‌جایی اجباری بیش از ششصد هزار نفر به خاک بنگلادش طی بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۸ است؛ توزیع دموگرافیک این جمعیت، با غلبه کودکان (۵۴ درصد) و زنان، آسیب‌پذیری ساختاری این گروه در مواجهه با تروریسم دولتی را نمایان می‌سازد. تداوم این روندِ کشتار که تلفات آن را گزارش‌ها حدود چهار هزار نفر برآورد کرده‌اند، از منظر حقوق بین‌الملل، فراتر از درگیری‌های قومی بوده و با معیارهای تعریف نسل‌کشی[1] انطباق دارد. گزارش‌های سازمان بین‌المللی کار نشان می‌دهد که زنان و کودکان مسلمان در میانمار به‌طور سیستماتیک تحت سوءاستفاده‌های کار اجباری قرار گرفته و زنان مسلمان و مسیحی از طریق نکاح اجباری با سربازان، مورد آزار مذهبی و جنسی قرار گرفته‌اند. این سوءاستفاده‌های بومی، علاوه بر ایجاد فشار روانی و اجتماعی، به تشدید بحران انسانی، محدود شدن دسترسی به حقوق اساسی و افزایش آوارگی‌ها کمک کرده است (عابدی فیروزجائی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۶).

مقایسه تطبیقی پیامدهای انسانی بحران‌های فلسطین و میانمار نشان می‌دهد که در هر دو کشور، آوارگی گسترده، کشتار غیرنظامیان و فروپاشی زیرساخت‌های حیاتی از جمله بهداشتی و آموزشی به یکی از عوامل کلیدی در تشدید بحران‌ها تبدیل شده است. در فلسطین، آوارگی‌های گسترده ناشی از اشغال سرزمین‌ها توسط اسرائیل و حملات مداوم نظامی باعث شده که میلیون‌ها فلسطینی از خانه‌های خود رانده شوند و در شرایطی نامساعد به‌سر برند. در میانمار نیز آوارگی گسترده روهینگیا به دلیل حملات نظامی ارتش به یک بحران انسانی بین‌المللی تبدیل شده است. کشتار غیرنظامیان در هر دو کشور به‌طور سیستماتیک انجام شده و هرگونه تلاش برای برقراری صلح را دشوار کرده است. در فلسطین، حملات هوایی و بمباران مناطق مسکونی توسط اسرائیل و حملات موشکی گروه‌های فلسطینی باعث تلفات سنگین غیرنظامیان شده است. در میانمار نیز کشتار گسترده روهینگیا و سایر اقلیت‌های قومی توسط ارتش میانمار یکی از عوامل اصلی تشدید بحران بوده است. فروپاشی زیرساخت‌های حیاتی از جمله بهداشتی و آموزشی در هر دو کشور به افزایش نارضایتی‌های عمومی و تشدید بحران‌های اجتماعی منجر شده است. در فلسطین، محاصره اقتصادی و نظامی اسرائیل به‌ویژه در نوار غزه باعث شده که خدمات بهداشتی و آموزشی به‌شدت آسیب ببینند و مردم با مشکلاتی جدی در دسترسی به خدمات اولیه مواجه باشند. در میانمار نیز زیرساخت‌های بهداشتی و آموزشی در مناطق مرزی و روستایی که تحت کنترل شورشیان است، تقریباً نابود شده و دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی برای اقلیت‌ها بسیار محدود شده است.

نتیجه‌گیری

تحلیل تطبیقی بحران‌های ژئوپلیتیکی فلسطین و میانمار نشان می‌دهد که شدت و تداوم منازعات در هر دو منطقه با پیوند

1. Genocide

ارگانیک میان منابع طبیعی، ترکیب جمعیتی و پیامدهای انسانی قابل توضیح است. مطالعه تطبیقی امکان شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌های ساختاری، مکانی و اجتماعی را فراهم کرده و بر اهمیت کنترل منابع حیاتی، توزیع قدرت و مدیریت بحران‌های انسانی تأکید دارد. در فلسطین، کنترل آب رود اردن و زمین‌های کشاورزی حاصلخیز، عامل اصلی محدودیت اقتصادی، کاهش اشتغال در بخش کشاورزی و تهدید امنیت غذایی فلسطینیان بوده و محدودیت دسترسی به این منابع باعث تداوم چرخه فقر، نارضایتی عمومی و حمایت از گروه‌های مقاومتی مانند حماس شده است. داده‌های پژوهش نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی بخش کشاورزی فلسطین در نوار غزه و کرانه باختری بیش از ۴۰ درصد کاهش یافته و بیش از ۶۵ درصد جمعیت کشاورز، به منابع آبی محدود دسترسی دارند. در میانمار، منابع طبیعی غنی شامل نفت، گاز، سنگ‌های قیمتی و چوب به محرک اصلی رقابت‌های داخلی و مداخلات خارجی تبدیل شده و مدیریت ناعادلانه این منابع توسط دولت مرکزی، به‌ویژه در مناطق سکونت اقلیت‌های قومی و مذهبی، نارضایتی‌های گسترده‌ای ایجاد کرده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بیش از ۶۰ درصد منابع گازی و ۴۰ درصد جنگل‌های تجاری تحت کنترل دولت و گروه‌های مسلح محلی قرار دارند و این کنترل محدود، به کاهش درآمد و محرومیت اقتصادی اقلیت‌ها انجامیده است. سرکوب اقلیت‌های مسلمان روهینگیا و حملات گسترده به مناطق مسکونی آنان موجب آوارگی صدها هزار نفر و تخریب زیرساخت‌های بهداشتی و آموزشی شده و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی پایدار را رقم زده است. شیوه مطالعه تطبیقی نشان می‌دهد که منابع طبیعی و انسانی در هر دو کشور به ابزارهایی برای تثبیت قدرت تبدیل شده و پیامدهای انسانی و اقتصادی بحران‌ها را تشدید کرده‌اند. در فلسطین، محدودیت منابع آب و زمین، کاهش تولید غذایی و اشتغال را به دنبال داشته و در میانمار، محدودیت دسترسی اقلیت‌ها به منابع اقتصادی و زیرساخت‌ها باعث کاهش توان معیشتی و افزایش محرومیت جمعیتی شده است. بررسی تطبیقی همچنین نشان می‌دهد که پیامدهای انسانی و اقتصادی بحران‌ها به چرخه بی‌ثباتی و نارضایتی‌های عمومی دامن زده و زمینه جذب مداخلات خارجی و پیچیده‌تر شدن بحران‌های ژئوپلیتیکی را فراهم کرده است. در هر دو منطقه، ترکیب پیچیده قومی و مذهبی نقش مؤثری در شدت بحران‌ها ایفا کرده است. در فلسطین، تعارضات میان مسلمانان، مسیحیان فلسطینی و یهودیان صهیونیست، منازعه را از سطح سرزمینی به سطحی امنیتی و هویتی ارتقا داده و در میانمار، تنوع قومی و مذهبی در مناطق مرزی، مدیریت منابع و امنیت اجتماعی را دشوار ساخته است. آوارگی گسترده و سرکوب سیستماتیک، در هر دو کشور به ایجاد چرخه خشونت، تقویت گروه‌های مسلح و افزایش بی‌ثباتی داخلی منجر شده است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مداخلات قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای با منابع طبیعی و پیامدهای انسانی پیوند خورده و هر گونه سیاست محدودکننده یا سلطه‌گرانه بر منابع، علاوه بر اثرات داخلی، زمینه رقابت و نفوذ خارجی را تقویت کرده است. در فلسطین، حمایت‌های سیاسی و اقتصادی کشورهای عربی و غربی، پیچیدگی بحران و استمرار درگیری‌ها را افزایش داده و در میانمار، رقابت چین، هند و دیگر قدرت‌های منطقه‌ای بر منابع طبیعی، به تشدید بحران انسانی و اقتصادی انجامیده است. تطبیق یافته‌ها در دو کشور نشان می‌دهد که منابع طبیعی و انسانی در یک چرخه متصل عمل کرده و محرومیت از دسترسی به منابع، آوارگی، کاهش تولید و فروپاشی زیرساخت‌های حیاتی را بازتولید می‌کند. این چرخه در فلسطین با محدودیت دسترسی به آب و زمین و در میانمار با کنترل منابع نفت، گاز، سنگ‌های قیمتی و جنگل‌ها توسط دولت و گروه‌های مسلح محلی تداوم می‌یابد. داده‌های عددی پژوهش نشان می‌دهد که دسترسی فلسطینیان به آب رود اردن کمتر از ۵۰ لیتر در روز به ازای هر نفر است و حدود ۶۵ درصد زمین‌های کشاورزی حاصلخیز کرانه باختری تحت کنترل اسرائیل قرار دارند. در میانمار، بیش از ۶۰ درصد منابع نفت و گاز و ۴۰ درصد جنگل‌های تجاری تحت تسلط دولت و گروه‌های مسلح است و همین امر موجب محرومیت اقتصادی و اجتماعی اقلیت‌ها شده است. در نهایت می‌توان گفت که مدیریت نادرست منابع طبیعی، موقعیت استراتژیک و به دنبال آن دخالت‌های خارجی، پیامدهای انسانی گسترده و ترکیب قومی و مذهبی پیچیده، چهار عامل کلیدی در تداوم بحران‌ها بوده و هرگونه راهکار سیاسی یا بشردوستانه برای حل منازعات، بدون در نظر گرفتن این عوامل امکان‌پذیر نیست.

شکل ۷: الگوی مفهومی مطالعه تطبیقی دو بحران
(بازترسیم شده بر اساس مطالب مذکور)

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

اعلامیه هوش مصنوعی مولد و فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در فرایند نگارش

در طول آماده‌سازی این اثر، نویسنده از ChatGpt به منظور ارتقای کیفیت نگارش مطالب و نیر ترسیم مدل‌ها مفهومی استفاده کردند. پس از استفاده از این ابزار، نویسنده(گان) مطالب را ویرایش کرده و مسئولیت کامل محتوای آن را بر عهده می‌گیرند.

منابع

بهرامی‌جاف، ساجد، جان‌پرور، محسن. (۱۴۰۲). نگرشی نو به مناسبات ژئوپلیتیک ایران و آمریکا (گذشته، حال و آینده). *انتشارات اندیشکده روابط بین‌الملل*، چاپ نخست، تهران.

بهرامی‌جاف، ساجد، جان‌پرور، محسن، قصری، محمد، قادرپور، مرید، نسائی، ندا. (۱۴۰۴). ژئوپلیتیک انتقادی و ناکارآمدی استراتژی‌های رژیم صهیونیستی در قبال غزه: تحلیل گرداب ژئوپلیتیکی. *مطالعات سیاسی جهان اسلام*، ۱۴(۵۴)، ۶۳–۸۹.

بهرامی‌جاف، ساجد، مازندرانی، دریا، عیدی، رسول. (۱۴۰۳). بررسی تطبیقی نقش منابع جغرافیایی قدرت در بحران‌های ژئوپلیتیکی (نمونه موردی: بحران اوکراین و تایوان). *اکولوژی انسانی*، ۳(۹)، ۷۳۳–۷۴۶.

بهرامی‌جاف، ساجد، مازندرانی، دریا، عیدی، رسول. (۱۴۰۴). تحلیل نقش منابع جغرافیایی قدرت در بحران‌های ژئوپلیتیکی جهان اسلام (نمونه موردی: بحران قره‌باغ و کشمیر). *بحران‌پژوهی جهان اسلام*، ۱۲(۲)، *e722754*.

جان‌پرور، محسن. (۱۴۰۴). ژئوپلیتیک برای همه. *انتشارات انتخاب*، چاپ دوم، تهران.

خان‌محمدی، مریم، طالبی آرانی، روح‌الله. (۱۴۰۳). رویکرد حقوق بشری چین در قبال جنایات بین‌المللی: مطالعه موردی میانمار. *رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی*، ۱۶(۳)، ۹۹–۱۲۲.

خلقی، جمشید، سمیعی اصفهانی، علیرضا، فرحمند، سارا. (۱۴۰۳). فلسطین به مثابه اردوگاه: بررسی رویکرد «تاناتوپلیتیک» رژیم صهیونیستی در قبال بحران غزه. *مطالعات سیاسی جهان اسلام*، ۱۳(۴۹)، ۷۵–۱۰۵.

دباغ‌مقدم، آراسب، مرادی، مریم. (۱۳۹۹). وضعیت سلامت پناهجویان روهینگیا: مروری ساختاریافته. *مجله طب نظامی*، ۲۲(۱۲)، ۱۲۳۱–۱۲۴۱.

سلیمی، رویا، شفیعی، نوذر. (۱۳۹۸). تبیین علل نسل‌کشی مسلمانان روهینگیا در میانمار. جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، ۷(۱۴)، ۲۹–۵۲.

شفیعی، نوذر. (۱۳۹۹). تبیین علل ناکارآمدی آسه‌آن در بحران روهینگیا. *فصلنامه سیاست*، ۵۰(۴)، ۱۱۸۹–۱۲۱۰.

عابدی فیروزجائی، محمدحسین، صادقی زیازی، حاتم، میری لواسانی، سمیه‌السادات. (۱۴۰۲). بحران روهینگیا در پرتو دکترین مسئولیت حمایت. *پژوهش‌های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست*، ۵(۳)، ۱۴–۲۷.

کولایی، الهه، دمیرچی، فاطمه، محمدی هنجروئی، کوثر. (۱۴۰۴). تأثیر بحران غزه بر امنیت انسانی زنان فلسطین (۲۰۲۳–۲۰۲۴). *فصلنامه سیاست*، ۵۵(۳)، ۷۵۵–۷۸۲.

مصلی‌نژاد، عباس. (۱۴۰۳). بحران‌های منطقه‌ای، جنگ غزه و آینده سیاسی جهان اسلام. *بحران‌پژوهی جهان اسلام*، ۱۱(۲)، ۳۰–۵۳.

مصلی‌نژاد، عباس. (۱۴۰۳). چالش‌های سیاست‌گذاری امنیتی خاورمیانه در عصر بحران‌های ژئوپلیتیک. *فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک*، ۲۰(۱)، ۱–۲۵.

نجاری، هادی، پورقصاب امیری، علی، سلیمانی، حسن، بهنیافر، احمدرضا. (۱۳۹۹). مسئولیت دولت‌ها در قبال جنایت علیه مسلمانان روهینگیا در حقوق بین‌الملل تحت تأثیر رقابت‌های ژئوپلیتیکی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۱۰(۳۹)، ۳۹۷–۴۲۷.

Abedi Firouzjaei, M. H., Sadeghi Ziazi, H., & Miri Lavasani, S. S. (2023). The Rohingya crisis in the light of the Responsibility to Protect doctrine. Comparative Research in Fiqh, Law and Politics, 5(3), 14–27. (in Persian).

Al-Shalalfeh, Z., Napier, F. and Scandrett, E. (2018). Water Nakba in Palestine: Sustainable Development Goal 6 versus Israeli hydro-hegemony. Local Environment, 23(1), pp. 117–124. https://doi.org/10.1080/13549839.2017.1363728

B'Tselem. (2015). Black Flag: The Legal and Moral Implications of the Policy of Attacking Residential Buildings in the Gaza Strip, Summer 2014. Jerusalem: B'Tselem. https://www.btselem.org/download/201501_black_flag_eng.pdf

Bahrami Jaf, S., & Janparvar, M. (2023). A New Perspective on Iran–United States Geopolitical Relations (Past, Present and Future). Institute for International Relations Think Tank Publications, Tehran, Iran. (in Persian).

Bahrami Jaf, S., Janparvar, M., Qasri, M., Ghaderpour, M., & Nesaei, N. (2025). Critical geopolitics and the inefficiency of the Zionist regime's strategies toward Gaza: An analysis of the geopolitical vortex. Journal of Political Studies of the Islamic World, 14(54), 63–89. (in Persian).

Bahrami Jaf, S., Mazandarani, D., & Eydi, R. (2024). A comparative analysis of the role of geographical power resources in geopolitical crises: The case studies of Ukraine and Taiwan. Human Ecology, 3(9), 733–746. (in Persian).

Bahrami Jaf, S., Mazandarani, D., & Eydi, R. (2025). An analysis of the role of geographical power resources in the geopolitical crises of the Islamic world: The case studies of Nagorno-Karabakh and Kashmir. Islamic World Crisis Research, 12(2), e722754. (in Persian).

Batniji, R., Rabaia, Y., Nguyen-Gillham, V., Giacaman, R., Sarraj, E., Punamäki, R-L., Saab, H. and Boyce, W. (2009). Health as human security in the occupied Palestinian territory. The Lancet, 373(9669), pp. 1133–1143. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(09)60110-0

Bauer, A., Kirk, N., & Sahla, S. (2018). Natural Resource Federalism: Considerations for Myanmar. Natural Resource Governance Institute. https://resourcegovernance.org/my/publications/natural-resource-federalism-considerations-myanmar

Beyrer, C., & Kamarulzaman, A. (2017). Ethnic cleansing in Myanmar: the Rohingya crisis and human rights. The Lancet, 390(10102), pp. 1570–1573. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(17)32519-9

Breger, M. J., Reiter, Y., & Hammer, L. (Eds.). (2010). Holy Places in the Israeli-Palestinian Conflict: Confrontation and Co-existence. Routledge. https://www.routledge.com/Holy-Places-in-the-Israeli-Palestinian-Conflict-Confrontation-and-Co-existence/Breger-Reiter-Hammer/p/book/9780415848220

Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers. https://www.rienner.com/title/Security_A_New_Framework_for_Analysis

Byrd, M. W. (2020). Has Myanmar become China's back door to the Indian Ocean? Daniel K. Inouye Asia-Pacific Center for Security Studies. https://dkiapcss.edu/wp-content/uploads/2020/09/20-byrd-25thA.pdf

Chanda, J. (2021). The China Myanmar Economic Corridor: A Reality Check. National Security, Vol. IV, Issue III, July–September 2021, pp. 272–305. Vivekananda International Foundation. https://www.vifindia.org/sites/default/files/national-security-vol-4-issue-3-article-JChanda.pdf

Dabbagh Moghadam, A., & Moradi, M. (2020). A structured review of the health status of Rohingya refugees. Military Medicine, 22(12), 1231–1241. (in Persian).

Debnath, K., Chatterjee, S., & Afzal, A. B. (2022). Natural resources and ethnic conflict: A geo-strategic understanding of the Rohingya crisis in Myanmar. *Jadavpur Journal of International Relations, 26*(2), 186–207. https://doi.org/10.1177/09735984221120309

Dong, M., & He, J. (2018). Linking the Past to the Future: A Reality Check on Cross-border Timber Trade from Myanmar (Burma) to China. Forest Policy and Economics, 87, pp. 11–19. https://doi.org/10.1016/j.forpol.2017.11.002

Druce, S. C. (2020). Myanmar's Unwanted Ethnic Minority: A History and Analysis of the Rohingya Crisis. In M. Oishi (Ed.), Managing Conflicts in a Globalizing ASEAN: Incompatibility Management through Good Governance (pp. 17–46). Springer Singapore. https://www.networkmyanmar.org/ESW/Files/Druce-2020.pdf

FAO. (2021). Palestine | Humanitarian Response Plan 2021 / FAO in the 2021 humanitarian appeals https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2021/03/FAOHUMRESPLAN_110321.pdf

Ferragina, E. (2008). The Effect of the Israeli-Palestinian Conflict on the Water Resources of the Jordan River Basin. Global Environment, 1(2), 152–170. https://www.environmentandsociety.org/sites/default/files/key_docs/ferragina_2008_2.pdf

Frydenlund, I. (2015). *The rise of Buddhist-Muslim conflict in Asia and possibilities for transformation*. Norwegian Peacebuilding Resource Centre. https://www.files.ethz.ch/isn/195450/888bfa90bfb97db91ff78ad9a774b37e.pdf

Halperin, E., Oren, N., & Bar-Tal, D. (2010). Socio-Psychological Barriers to Resolving the Israeli-Palestinian Conflict: An Analysis of Jewish Israeli Society. In Y. Bar-Siman-Tov (Ed.), Barriers to Peace in the Israeli-Palestinian Conflict (pp. 28–57). Jerusalem: The Jerusalem Institute for Israel Studies. https://jerusaleminstitute.org.il/wp-content/uploads/2019/06/PUB_barriers_eng.pdf

Haque, M. M. (2017). Rohingya ethnic Muslim minority and the 1982 Citizenship Law in Burma. *Journal of Muslim Minority Affairs, 37*(4), 454–469. https://doi.org/10.1080/13602004.2017.1399600

International Crisis Group. (2020). Identity Crisis: Ethnicity and Conflict in Myanmar. https://www.crisisgroup.org/rpt/asia-pacific/myanmar/312-identity-crisis-ethnicity-and-conflict-myanmar

Islam, M. S. (2018). The Strategies of China and India in the Bay of Bengal Region: Revisiting Strategic Competition. Yonsei Journal of International Studies, 10(1), 28–53. https://theyonseijournal.com/wp-content/uploads/2018/08/THE-STRATEGIES-OF-CHINA-AND-INDIA-IN-THE-BAY-OF-BENGAL-REGION-REVISITING-STRATEGIC-COMPETITION.pdf

Janparvar, M. (2025). Geopolitics for Everyone (2nd ed.). Entekhab Publications, Tehran, Iran. (in Persian).

Khaleghi, J., Samiei Esfahani, A., & Farahmand, S. (2024). Palestine as a camp: Examining the thanatopolitical approach of the Zionist regime toward the Gaza crisis. Journal of Political Studies of the Islamic World, 13(49), 75–105. (in Persian).

Khanmohammadi, M., Talebi Arani, R. (2024). China's human rights approach to international crimes: A case study of Myanmar. Journal of Political and International Approaches, 16(3), 99–122. (in Persian).

Kohlbry, P. (2018). Owning the Homeland: Property, Markets, and Land Defense in the West Bank. Journal of Palestine Studies, 47(4), 30–45. https://www.jstor.org/stable/26508571

Koolaei, E., Demirchi, F., & Mohammadi Hanjarouei, K. (2025). The impact of the Gaza crisis on the human security of Palestinian women (2023–2024). Politics Quarterly, 55(3), 755–782. (in Persian).

Kuppuswamy, C. S. (2013). Challenging the Reconciliation Process: Myanmar's Ethnic Divide and Conflicts. IPCS Issue Brief No. 221. Institute of Peace and Conflict Studies. https://www.files.ethz.ch/isn/165111/IB221-Kuppusamy-Myanmar.pdf

Le Billon, P. (2001). The political ecology of war: Natural resources and armed conflicts. *Political Geography, 20*(5), 561–584. https://doi.org/10.1016/S0962-6298(01)00015-4

Lonergan, S. (1997). Water Resources and Conflict: Examples from the Middle East. In N. P. Gleditsch (Ed.), Conflict and the Environment (pp. 375–384). Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-015-8947-5_22

Lons, C. (Project Editor), Fulton, J., Sun, D., & Al-Tamimi, N. (2019). China's Great Game in the Middle East. European Council on Foreign Relations. https://ecfr.eu/wp-content/uploads/china_great_game_middle_east.pdf

Lynn, T. A., & Oye, M. (2014). Natural Resources and Subnational Governments in Myanmar: Key Considerations for Wealth Sharing. The Asia Foundation / MDRI-CESD. https://www.themimu.info/sites/themimu.info/files/documents/Ref_Doc_Natural_Resources_and_Subnational_Governments_Jun2014.pdf

Mosalinejad, A. (2024). Regional crises, the Gaza war, and the political future of the Islamic world. Islamic World Crisis Research, 11(2), 30–53. (in Persian).

Mosalinejad, A. (2024). Security policymaking challenges in the Middle East in the era of geopolitical crises. International Journal of Geopolitics, 20(1), 1–25. (in Persian).

Najari, H., Pourghassab Amiri, A., Soleimani, H., & Behniafar, A. (2020). State responsibility for crimes against Rohingya Muslims in international law under the influence of geopolitical rivalries. Geography and Regional Planning, 10(39), 397–427. (in Persian).

Palestinian Central Bureau of Statistics. (2023). Performance of the Palestinian Economy, 2022. Ramallah: PCBS. https://www.pcbs.gov.ps/Downloads/book2662.pdf

Rudolph, M. W., & Kurian, R. (2022). Hydro-hegemony, water governance, and water security: Palestinians under Israeli occupation in the Jordan Valley, West Bank. *Water Alternatives, 15*(1), 73–92. https://www.water-alternatives.org/index.php/alldoc/articles/vol15/v15issue1/654-a15-1-5/file

Salimi, R., & Shafiei, N. (2019). Explaining the causes of the genocide of Rohingya Muslims in Myanmar. Political Sociology of the Islamic World, 7(14), 29–52. (in Persian).

Selth, A. (2018). *Myanmar's armed forces and the Rohingya crisis* (Peaceworks No. 140). United States Institute of Peace. https://www.usip.org/sites/default/files/2018-08/pw140-myanmars-armed-forces-and-the-rohingya-crisis.pdf

Shafiei, N. (2020). Explaining the causes of ASEAN's inefficiency in the Rohingya crisis. Politics Quarterly, 50(4), 1189–1210. (in Persian)

Spreadborough, N. (2021). From the River to the Sea: Water Conflict and International Law in Israel and Palestine. Wisconsin International Law Journal, 39(3), 459–484. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3836975

Springate-Baginski, O., Thein, A. K., Neil, A., Thu, W. M., & Doherty, F. (2014). Democratising timber: An assessment of Myanmar's emerging 'Forest Law Enforcement, Governance and Trade' (FLEGT) process. Forest Policy and Economics, 48, 33–45. https://doi.org/10.1016/j.forpol.2014.09.004

Strategic Executive Group. (2018). Joint Response Plan for Rohingya Humanitarian Crisis: January–December 2018. Bangladesh: Humanitarian Response / UNHCR Operational Data Portal. https://www.unhcr.org/us/sites/en-us/files/legacy-pdf/5ab8e23a7.pdf

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Brooks/Cole. https://alnap.cdn.ngo/media/documents/tajfel-turner-1979-compressed.pdf

UNDP. (1994). *Human development report 1994: New dimensions of human security*. Oxford University Press. https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostats.pdf

Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization, 46*(2), 391–425. https://doi.org/10.1017/S0020818300027764

Woods, K. (2019). Natural Resource Governance Reform and the Peace Process in Myanmar. Forest Trends. https://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/2019/10/NRG_Peace_Myanmar_Final.pdf

Xian, S. (2024). Education Crisis in Myanmar: A Surge in Out-of-School Children Amidst Pandemic and Conflict. Children of the Mekong. https://www.childrenofthemekong.org/education-crisis-in-myanmar-a-surge-in-out-of-school-children-amidst-pandemic-and-conflict/